

Правління Національного банку України
ПОСТАНОВА

Київ

Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в надавачах фінансових послуг та небанківських фінансових групах

Відповідно до статей 7, 15, 55¹, 56 Закону України “Про Національний банк України”, статей 16¹, 27-30 Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг”, статей 15, 26, 66 Закону України “Про платіжні послуги”, з метою встановлення вимог до системи управління ризиками осіб, які провадять діяльність з надання фінансових послуг, небанківських фінансових груп, переважна діяльність у яких здійснюється фінансовими установами, нагляд за якими здійснює Національний банк України, Правління Національного банку України **постановляє**:

1. Затвердити Положення про організацію системи управління ризиками в надавачах фінансових послуг та небанківських фінансових групах (далі – Положення), що додається.

2. Визнати такими, що втратили чинність:

1) розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 04 лютого 2014 року № 295 “Про затвердження Вимог до організації і функціонування системи управління ризиками у страховика”, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 03 березня 2014 року за № 344/25121;

2) розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 13 лютого 2014 року № 484 “Про затвердження Вимог щодо регулярного проведення стрес-тестування страховиками та розкриття інформації щодо ключових ризиків та результатів проведених стрес-тестів”, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 12 березня 2014 року за № 352/25129.

3. Надавачам фінансових послуг, небанківським фінансовим групам, переважна діяльність у яких здійснюється фінансовими установами, нагляд за якими здійснює Національний банк України, привести свою діяльність у відповідність до вимог, установлених Положенням, протягом дев'яти місяців з дати набрання чинності цією постановою.

4. Постанова набирає чинності з дня, наступного за днем її офіційного опублікування.

Розділи V і VI Положення в частині поширення їх норм на платіжні установи, установи електронних грошей та операторів поштового зв'язку, які надають фінансові платіжні послуги, набирають чинності з дня введення в дію Закону України "Про платіжні послуги".

Голова
Національного банку України

Кирило ШЕВЧЕНКО

ЗАТВЕРДЖЕНО
Постанова Правління
Національного банку України

Положення
про організацію системи управління ризиками в
надавачах фінансових послуг та небанківських фінансових групах

І. Загальні положення

1. Основні положення та терміни

1. Це Положення розроблено відповідно до вимог Законів України “Про Національний банк України”, “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” (далі – Закон про фінансові послуги), “Про платіжні послуги” та нормативно-правових актів Національного банку України (далі – Національний банк) з питань організації внутрішнього контролю та корпоративного управління, нагляду на консолідованій основі за небанківськими фінансовими групами, з урахуванням положень Директиви Європейського Парламенту і Ради 2013/36/ЄС від 26 червня 2013 року про доступ до діяльності кредитних установ і пруденційний нагляд за кредитними установами та інвестиційними фірмами, про внесення змін до Директиви 2002/87/ЄС та про скасування Директив 2006/48/ЄС та 2006/49/ЄС, Директиви Європейського Парламенту і Ради 2009/138/ЄС від 25 листопада 2009 року про початок і ведення діяльності у сфері страхування і перестраховування (Платоспроможність II), Директиви Європейського парламенту і Ради (ЄС) 2015/2366 від 25 листопада 2015 року про платіжні послуги на внутрішньому ринку, про внесення змін до Директив 2002/65/ЄС, 2009/110/ЄС та 2013/36/ЄС і Регламенту (ЄС) № 1093/2010 та про скасування Директиви 2007/64/ЄС, загальноприйнятих у міжнародній практиці принципів і стандартів нагляду на індивідуальній і консолідованій основі, принципів корпоративного управління, внутрішнього контролю та управління ризиками.

2. Терміни, що використовуються в цьому Положенні, вживаються в таких значеннях:

1) агрегування даних щодо ризиків – виявлення, збір та оброблення даних про ризики, включаючи класифікацію, сегментацію, об’єднання чи розбивку даних про ризики, з урахуванням вимог щодо складання звітності про ризики, що дає змогу оцінити діяльність надавача фінансових послуг з урахуванням

ризик-апетиту;

2) актуарій – посадова особа страховика (керівник підрозділу актуарної діяльності), відповідальна за здійснення актуарних розрахунків або особа, яка надає послуги зі здійснення актуарних розрахунків, має відповідну кваліфікацію згідно з вимогами законодавства України, яка підтверджена відповідним свідоцтвом;

3) андеррайтинговий ризик – ризик виникнення збитків чи додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів, або виникнення несприятливої зміни вартості страхових зобов'язань внаслідок неадекватних припущень, здійснених під час ціноутворення та резервування;

4) бізнес-процес – сукупність взаємопов'язаних або взаємодіючих видів діяльності, спрямованих на створення певного продукту або послуги;

5) валідація моделі – перевірка відповідності даних, одержуваних в процесі машинної імітації, реальному ходу явищ, для опису яких створена модель;

6) валютний ризик – ризик, пов'язаний із чутливістю вартості активів та зобов'язань страховика до зміни рівня або коливання курсів валют;

7) верифікація вартості майна – перевірка достовірності ринкової (справедливої) вартості майна, визначеної оцінювачем під час здійснення ним оцінки майна;

8) головний ризик-менеджер (англійською мовою Chief Risk Officer, CRO) – посадова особа надавача фінансових послуг, відповідальна за управління ризиками або керівник підрозділу з управління ризиками (якщо такий створюється), або особа, на яку покладено здійснення функції з управління ризиками;

9) головний комплаєнс-менеджер (англійською мовою Chief Compliance Officer, CCO) – посадова особа надавача фінансових послуг, відповідальна за здійснення контролю за дотриманням норм (далі - комплаєнс) або керівник підрозділу комплаєнс (якщо такий створюється), або особа, на яку покладено здійснення функції комплаєнс;

10) диверсифікація – обмеження впливу факторів ризику на ризик за рахунок уникнення надмірної концентрації за одним портфелем, яка є методом пом'якшення ризику концентрації;

11) допустимий рівень ризику – максимальна величина ризику, яку надавач фінансових послуг у змозі прийняти за всіма видами ризиків з огляду на здатність адекватно та ефективно управляти ризиками, а також з урахуванням обмежень, встановлених законодавством;

12) інформаційна система управління ризиками – сукупність технічних засобів, методів і процедур, що забезпечують реєстрацію, зберігання, оброблення, моніторинг і своєчасне формування достовірної інформації для звітування (інформування), аналізу та прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень щодо управління ризиками;

13) інформаційний ризик – ризик виникнення збитків або додаткових втрат, або недоотримання запланованих доходів унаслідок виникнення зовнішніх або внутрішніх подій, зміни інформаційних технологій чи неадекватних або помилкових внутрішніх процесів щодо функціонування інформаційних систем та інших інформаційних ресурсів надавача фінансових послуг, управління ними та збереження конфіденційності, цілісності та доступності інформації надавача фінансових послуг, є складовою операційного ризику;

14) катастрофічний ризик у страхуванні іншому, ніж страхування життя – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів або виникнення несприятливої зміни вартості страхових зобов'язань, викликаний значною невизначеністю припущень щодо ціноутворення та формування резервів, пов'язаних із надзвичайними або винятковими подіями (включаючи епідемії, карантинні обмеження);

15) катастрофічний ризик у страхуванні життя – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів або виникнення несприятливої зміни вартості страхових зобов'язань, викликаний значною невизначеністю припущень щодо ціноутворення та формування резервів, пов'язаних із надзвичайними або нерегулярними подіями;

16) комплаєнс-ризик – ризик виникнення збитків/санкцій, додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів або втрати репутації внаслідок невиконання надавачем фінансових послуг вимог законодавства (включаючи законодавство України про захист прав споживачів фінансових та платіжних послуг), ринкових стандартів, правил добросовісної конкуренції, правил корпоративної етики, виникнення конфлікту інтересів, а також внутрішніх документів надавача фінансових послуг, небанківської фінансової групи);

17) кредитна операція, кредит – вид активних операцій, пов'язаних із розміщенням власних/залучених коштів надавача фінансових послуг таким шляхом: надання їх у тимчасове користування або прийняття зобов'язань про надання певної суми коштів; надання гарантій; розміщення депозитів; проведення факторингових операцій та операцій фінансового лізингу; видача кредитів у формі врахування векселів, у формі операцій зворотного репо; будь-якого продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання щодо сплати процентів та інших зборів за такою сумою (відстрочення платежу); розстрочення платежу за продані надавачем фінансових послуг активи;

18) кредитний ризик – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів, або виникнення несприятливих змін у фінансовому стані надавача фінансових послуг унаслідок невиконання боржником/контрагентом узятих на себе зобов'язань відповідно до умов договору;

19) ліміт ризику – обмеження, установлені надавачем фінансових послуг для контролю величини ризиків, на які він наражається протягом своєї діяльності з метою дотримання допустимого рівня ризику;

20) майновий ризик – ризик, пов'язаний із чутливістю вартості активів та зобов'язань страховика до зміни рівня або коливання ринкових цін на нерухомість;

21) необтяжені активи – активи надавача фінансових послуг, щодо яких немає юридичних, регуляторних або операційних обмежень для надання їх як застави для залучення фінансування або продажу іншій стороні;

22) непрацюючі активи (кредити) – активи (кредити), за якими термін прострочення боргу перевищує 90 днів, якщо іншим нормативно-правовим актом Національного банку не встановлено інші вимоги щодо віднесення активів (кредитів) до категорій непрацюючих (безнадійних);

23) операційний ризик – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок допущення недоліків або помилок в організації та здійсненні внутрішніх процесів, навмисних або ненавмисних дій працівників/посередників та інших осіб, які працюють за дорученням надавача фінансових послуг, збоїв у роботі інформаційних систем надавача фінансових послуг або внаслідок впливу зовнішніх факторів, шахрайство з боку працівників або інших осіб;

24) передавання ризику – використання надавачем фінансових послуг ресурсів інших осіб для покриття ризику за винагороду зі збереженням наявного рівня ризику;

25) підрозділ з управління ризиками – підрозділ, який забезпечує виконання функцій з управління ризиками, визначених законодавством України та цим Положенням;

26) підрозділ комплаєнс – підрозділ, який забезпечує виконання функцій з управління комплаєнс-ризиком, визначених законодавством України та цим Положенням;

27) пом'якшення ризиків – комплекс заходів, спрямованих на зменшення ймовірності прояву ризику та/або зменшення впливу ризику на результати діяльності надавача фінансових послуг;

28) прийняття ризиків – утримання ризиків на рівні, що перебуває в межах визначеної надавачем фінансових послуг схильності до ризиків або ризик-апетиту та не створює загрози для інтересів вкладників, інших кредиторів, клієнтів, акціонерів/учасників/членів надавача фінансових послуг та його фінансового стану;

29) профіль ризику – визначення загального рівня вразливості надавача фінансових послуг до ризиків, який здійснюється до прийняття заходів для мінімізації ризику, або залишкової вразливості до ризику, яка визначається після застосування заходів для мінімізації ризику, в агрегованому вигляді та в розрізі суттєвих видів ризиків, проведена щонайменше щорічно на підставі поточних або прогнозних припущень;

30) процентний ризик, або ризик процентної ставки – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок впливу несприятливих змін процентних ставок, який пов'язаний із чутливістю вартості активів та зобов'язань страховика до строкової структури процентних ставок або до коливань процентних ставок;

31) ризик – імовірність виникнення збитків або додаткових втрат, або недоотримання доходів, або невиконання своїх зобов'язань унаслідок впливу негативних внутрішніх, зовнішніх факторів;

32) ризик-апетит, або схильність до ризику – сукупна величина за всіма видами ризиків, визначених наперед та в межах допустимого рівня ризику, щодо яких надавач фінансових послуг прийняв рішення про доцільність/необхідність

їх утримання з метою досягнення його стратегічних цілей та виконання бізнес-плану;

33) ризик втрати працездатності – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів або виникнення несприятливої зміни вартості страхових зобов'язань, викликаний змінами рівня, тренду або коливань показників втрати працездатності, інвалідності або захворюваності;

34) ризик довголіття – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів або виникнення несприятливої зміни вартості страхових зобов'язань, викликаний змінами рівня, тренду або коливань показників смертності, у разі, якщо спадання показників смертності призводить до зростання вартості страхових зобов'язань;

35) ризик інвестицій в акції – ризик, пов'язаний із чутливістю вартості активів та зобов'язань страховика до коливання ринкової вартості акцій;

36) ризик за преміями і резервами у страхуванні іншому, ніж страхування життя – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів або виникнення несприятливої зміни вартості страхових зобов'язань, викликаний коливаннями частоти настання, середніх розмірів та розподілу настання збитків при настанні страхових випадків, а також строків їх урегулювання та розмірів страхових виплат;

37) ризик збільшення витрат у страхуванні життя – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів або виникнення несприятливої зміни вартості страхових зобов'язань, викликаний змінами рівня, тренду або коливань витрат, пов'язаних з обслуговуванням договорів страхування та перестрахування;

38) ризик концентрації – ризик виникнення збитків або додаткових втрат внаслідок надмірного скупчення окремих активів/зобов'язань;

39) ризик країни – ризик виникнення збитків або додаткових втрат, або недоотримання доходів надавачем фінансових послуг унаслідок впливу на діяльність його контрагента несприятливих умов в економічній, соціальній, політичній сферах іншої країни;

40) ризик непоновлення дії договорів – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів або виникнення несприятливої зміни вартості страхових зобов'язань, викликаний змінами рівня

та коливань розірвання, редукування, поновлення, відмови від договорів страхування;

41) ризик ліквідності – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок неспроможності надавача фінансових послуг забезпечувати фінансування зростання активів та/або виконання своїх зобов'язань у належні строки;

42) ризик перегляду – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів або виникнення несприятливої зміни вартості страхових зобов'язань, викликаний змінами рівня, тренду або коливань розміру зміни ануїтетів у зв'язку зі змінами законодавства або змінами станів здоров'я застрахованих осіб;

43) ризик смертності – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів або виникнення несприятливої зміни вартості страхових зобов'язань, викликаний змінами рівня, тренду або коливань показників смертності, у разі, якщо зростання показників смертності призводить до зростання вартості страхових зобов'язань;

44) ризик спреду – ризик, пов'язаний із чутливістю активів та зобов'язань страховика до зміни рівня або коливання кредитних спредів протягом строкової структури безризикової процентної ставки;

45) ризик ринкової концентрації – ризик, пов'язаний із недостатньою диверсифікованістю портфеля активів або у зв'язку зі значним впливом одного або кількох емітентів цінних паперів на стан активів;

46) ринковий ризик – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів, або виникнення несприятливих змін у фінансовому стані, прямо чи опосередковано зумовлений зміною вартості активів та зобов'язань;

47) система управління ризиками – сукупність належним чином задокументованих і затверджених політик, методик і процедур управління ризиками, які визначають порядок дій, спрямованих на здійснення систематичного процесу виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення щонайменше всіх суттєвих ризиків згідно з цим Положенням, притаманних діяльності надавача фінансових послуг, на всіх організаційних рівнях, упорядковані дії учасників системи управління ризиками з визначення стратегії управління ризиками, організації та здійснення систематичного процесу виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю,

звітування та пом'якшення всіх видів ризиків на всіх організаційних рівнях;

48) стрес-сценарій – опис можливого розвитку подій (обставин) унаслідок впливу різних факторів ризиків, виникнення яких може завдати шкоди фінансовому стану та/або ліквідності, та/або впливу на виконання вимог до платоспроможності надавача фінансових послуг;

49) стрес-тестування – метод вимірювання потенційного впливу ризику як величину збитків, що можуть стати наслідком шоківих змін різних факторів ризику (включаючи курси іноземних валют, процентні ставки та/або інші фактори), які відповідають виключним (екстремальним), але ймовірним подіям;

50) уникнення ризику – відмова від здійснення певних операцій або припинення ділових відносин, які наражають надавача фінансових послуг на ризик;

51) фактор ризику – обставина, що сприяє/може передувати виникненню ризику, певна загроза або вразливість, яка існує в діяльності надавача фінансових послуг;

52) шокова величина/шокова зміна – гіпотетична величина зміни фактора ризику, яка використовується в стрес-тестуванні, і має відповідати двом критеріям: бути суттєвою та ймовірною.

Інші терміни, які вживаються в цьому Положенні, використовуються в значеннях, визначених Законом про фінансові послуги, Законами України “Про страхування”, “Про кредитні спілки”, “Про платіжні послуги”, іншими законами України та нормативно-правовими актами Національного банку.

3. Це Положення визначає основні цілі та принципи управління ризиками, які виникають при здійсненні діяльності з надання небанківських фінансових послуг на всіх організаційних рівнях, і встановлює мінімальні вимоги щодо організації особами, які провадять діяльність з надання небанківських фінансових послуг [включаючи фінансові установи (крім банків), платіжні установи, юридичні особи, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, включаючи установи електронних грошей, операторів поштового зв'язку, які мають право надавати фінансові платіжні послуги (далі – надавач фінансових послуг)] та небанківськими фінансовими групами комплексної, адекватної та ефективної системи управління ризиками.

Положення не поширюється на надавачів фінансових послуг, у статутному капіталі яких 50 і більше відсотків належить державі.

2. Сфера регулювання

4. Надавач фінансових послуг створює систему управління ризиками, адекватну сфері (сегменту) його діяльності, групі суспільної важливості, розміру, бізнес-моделі, складності операцій, яка забезпечує виявлення, вимірювання (визначення), моніторинг, звітування, контроль та аналіз всіх суттєвих ризиків надавача фінансових послуг на постійній основі з метою прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень щодо пом'якшення ризиків та зменшення пов'язаних із ними втрат (збитків).

5. Рада/вищий орган управління, керівники надавача фінансових послуг несуть відповідальність за ефективність, комплексність і адекватність системи управління ризиками.

6. Система управління ризиками надавача фінансових послуг має відповідати вимогам цього Положення та щонайменше має передбачати:

1) організаційну структуру, яка визначає обов'язки, повноваження учасників системи управління ризиками та їх відповідальність щодо управління ризиками;

2) внутрішні документи з питань управління ризиками;

3) інформаційну систему щодо управління ризиками та звітування;

4) інструменти для ефективного управління ризиками.

7. Національний банк, при здійсненні нагляду за діяльністю надавача фінансових послуг/небанківської фінансової групи, з урахуванням ризик-орієнтованого підходу та принципу пропорційності, оцінює комплексність, якість та ефективність створеної надавачем фінансових послуг системи управління ризиками, її відповідність вимогам законодавства та цього Положення.

8. Національний банк з метою здійснення нагляду за дотриманням надавачем фінансових послуг вимог цього Положення має право отримувати інформацію, пояснення та копії документів щодо системи управління ризиками, включаючи, але не виключно, результати проведення внутрішнього аудиту та виявлені недоліки/ризиків системи управління ризиками, порушення вимог законодавства та причини, що їх зумовили, рішення прийняті з метою усунення/мінімізації виявлених недоліків/ризиків, порушень вимог законодавства та причин, що їх зумовили, у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Національного банку.

9. Порушення надавачем фінансових послуг, відповідальною особою небанківської фінансової групи вимог цього Положення є підставою для застосування до нього заходів впливу у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Національного банку.

10. Надавач фінансових послуг несе відповідальність за ризики, пов'язані з передаванням операційних функцій (окремих завдань, процесів в межах таких функцій) на аутсорсинг та виконанням аутсорсером таких функцій.

Передавання надавачем фінансових послуг функцій на аутсорсинг не повинно погіршувати процес оцінки системи управління ризиками надавача фінансових послуг, що здійснюється уповноваженими представниками Національного банку. Передавання надавачем фінансових послуг функцій на аутсорсинг не звільняє від відповідальності надавача фінансових послуг та/або керівників надавача фінансових послуг за невиконання ним/ними вимог законодавства України.

II. Загальні вимоги до системи управління ризиками надавача фінансових послуг, небанківської фінансової групи

3. Принципи системи управління ризиками, види ризиків

11. Надавач фінансових послуг створює комплексну, адекватну та ефективну систему управління ризиками, яка відповідає таким принципам:

1) ефективність – забезпечення об'єктивного визначення величини ризиків надавача фінансових послуг та повноти заходів щодо управління ризиками з оптимальним використанням фінансових ресурсів, персоналу та інформаційних систем щодо управління ризиками;

2) своєчасність – своєчасне (на ранній стадії) виявлення, вимірювання, моніторинг, контроль, звітування та пом'якшення всіх суттєвих ризиків на всіх організаційних рівнях;

3) структурованість – чіткий розподіл функцій, обов'язків і повноважень з управління ризиками та відповідальності згідно з таким розподілом між усіма структурними підрозділами, працівниками надавача фінансових послуг та розмежування (відокремлення) функції контролю від здійснення операцій надавача фінансових послуг, що передбачає уникнення ситуації, за якої одна й та сама особа здійснює операції надавача фінансових послуг, які генерують ризик, та виконує функції контролю за ними;

4) комплексність – охоплення системою управління ризиками всіх видів діяльності надавача фінансових послуг на всіх організаційних рівнях та в усіх його структурних підрозділах;

5) пропорційність, адекватність – відповідність системи управління ризиками бізнес-моделі надавача фінансових послуг, його розміру, видам здійснюваної ним діяльності, групі суспільної важливості, комплексності та складності його діяльності, операцій;

6) незалежність – виключення можливості впливу на систему управління ризиками та осіб, які відповідальні за її здійснення;

7) конфіденційність – обмеження доступу до інформації, яка має бути захищеною від несанкціонованого ознайомлення.

12. Основними видами ризиків, притаманними діяльності надавачів фінансових послуг, є:

- 1) кредитний ризик;
- 2) андеррайтинговий ризик;
- 3) ризик ліквідності;
- 4) операційний ризик;
- 5) ринковий ризик.

13. Суттєві види ризиків, що мають бути охоплені системою управління ризиками для страховиків визначені у пункті 80 глави 16 розділу III цього Положення, для кредитних спілок - у пункті 110 глави 21 розділу IV цього Положення, для інших надавачів фінансових послуг (крім страховиків і кредитних спілок), регулювання і нагляд за якими здійснює Національний банк - у пункті 180 глави 25 розділу V та у пункті 238 глави 29 розділу VI цього Положення.

14. Надавач фінансових послуг має право самостійно, на підставі обґрунтованих висновків, встановлювати фактори, показники та критерії віднесення інших ризиків до суттєвих, за якими визначатиметься суттєвість інших видів ризиків та визначати порядок виявлення таких ризиків.

15. Надавач фінансових послуг має право використовувати такі методи управління ризиками:

- 1) прийняття ризику, що передбачає продовження діяльності без змін у разі можливості понесення незначних втрат з низькою ймовірністю настання;

2) передавання ризику, що передбачає страхування, переважно, ризиків з потенційно значними втратами з низькою імовірністю настання або ризиків, які перебувають під обмеженим контролем надавача фінансових послуг;

3) пом'якшення ризику, що передбачає коригування певних процесів та впровадження додаткових контролів у разі понесення в їх результаті незначних втрат з високою імовірністю настання;

4) уникнення ризику, що передбачає припинення здійснення діяльності та/або закриття позицій, що призводять до значних втрат з високою ймовірністю настання.

16. Надавач фінансових послуг під час вимірювання всіх видів ризиків ураховує ризик концентрації, який має право розглядати як концентрацію своїх активів та зобов'язань у розрізі:

1) одного боржника/контрагента;

2) бізнес-ліній, продуктів, видів страхування, об'єктів страхування (для страховиків);

3) видів економічної діяльності (галузевої концентрації) та географічних регіонів;

4) пов'язаних осіб надавача фінансових послуг;

5) рівнів прострочення, видів низькоризикових, прийнятних активів, що визначаються відповідно до вимог нормативно-правових актів з питань визначення обов'язкових нормативів та вимог, що обмежують ризики надавачів фінансових послуг;

6) видів забезпечення виконання боржниками та контрагентами своїх зобов'язань.

Надавач фінансових послуг має право розглядати ризик концентрації в інших розрізах додатково до встановлених вище.

17. Надавач фінансових послуг має право запровадити належне вимірювання ризиків за новими продуктами та значними змінами в діяльності надавача фінансових послуг до початку їх упровадження.

Ухвалення рішення щодо запровадження нового продукту/значної зміни в діяльності має ґрунтуватися на висновках головного ризик-менеджера/підрозділу з управління ризиками, головного комплаєнс-менеджера/підрозділу комплаєнс та виключати вплив акціонерів, учасників, членів кредитної спілки, керівників надавача фінансових послуг.

Надавач фінансових послуг до початку впровадження нового продукту/значної зміни в діяльності має право провести розроблення, налаштування та тестування готовності інформаційних систем управління ризиками та за потреби змінює строки впровадження до моменту забезпечення готовності.

4. Організаційна структура, розподіл обов'язків учасників системи управління ризиками

18. Надавач фінансових послуг створює організаційну структуру системи управління ризиками, яка забезпечує чіткий розподіл функцій, обов'язків і повноважень з управління ризиками між усіма суб'єктами системи управління ризиками, а також між працівниками надавача фінансових послуг, та передбачає їх відповідальність згідно з таким розподілом.

19. Надавач фінансових послуг організовує систему управління ризиками, яка ґрунтується на розподілі обов'язків між підрозділами/працівниками із застосуванням моделі трьох ліній, визначеної нормативно-правовим актом Національного банку, що встановлює вимоги до системи внутрішнього контролю надавачів фінансових послуг.

20. Суб'єктами системи управління ризиками надавача фінансових послуг є (за наявності):

1) на першій лінії:

бізнес-підрозділи та підрозділи підтримки;

правління/виконавчий орган;

комітет правління з управління активами та пасивами;

кредитний комітет кредитної спілки/інших надавачів фінансових послуг;

інші колегіальні органи правління/виконавчого органу;

2) на другій лінії:

головний ризик-менеджер, підрозділ з управління ризиками;

головний комплаєнс-менеджер, підрозділ комплаєнс;

актуарій;

3) на третій лінії:

комітет спостережної/наглядової ради з управління ризиками (далі – комітет з управління ризиками);

підрозділ внутрішнього аудиту;

4) спостережна/наглядова рада (далі - рада)/вищий орган управління.

21. Надавач фінансових послуг залежно від виду діяльності, розміру, групи суспільної важливості та з урахуванням вимог законодавства має право створювати не всі суб'єкти системи управління ризиками, визначені у пункті 20 глави 4 розділу II цього Положення, забезпечивши при цьому розподіл функцій із дотриманням обмежень щодо конфлікту інтересів на рівні керівників, підрозділів, працівників першої, другої і третьої ліній.

Надавач фінансових послуг при цьому повинен забезпечити незалежність функції управління ризиками (другої лінії) та внутрішнього аудиту (третьої лінії).

22. Рада/вищий орган управління надавача фінансових послуг (далі – рада/вищий орган управління) є відповідальною/відповідальним за загальне управління ризиками та забезпечує контроль за виконанням комітетами їх функцій.

Загальні збори учасників (акціонерів), членів надавача фінансових послуг, правління/виконавчий орган надавача фінансових послуг (далі – правління/виконавчий орган) відповідно до розподілу, закріпленого у внутрішніх документах надавача фінансових послуг, затверджених загальними зборами, у системі управління ризиками виконують функції ради, якщо установчими документами надавача фінансових послуг не передбачено її створення.

У кредитних спілках повноваження вищого органу управління щодо управління ризиками здійснює спостережна рада кредитної спілки.

В інших небанківських фінансових установах, ломбардах та особах, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, повноваження вищого органу управління щодо управління ризиками, залежно від його організаційно-правової форми, здійснюються радою (за її відсутності - загальними зборами).

5. Відповідальність та функції ради/вищого органу управління щодо управління ризиками

23. Рада/вищий орган управління несе повну відповідальність за створення комплексної, адекватної та ефективної системи управління ризиками, на які наражається надавач фінансових послуг у своїй діяльності та забезпечує:

1) функціонування системи управління ризиками та контроль за її комплексністю, адекватністю та ефективністю;

2) створення та підтримку на належному рівні організаційної структури системи управління ризиками, інформаційної системи щодо управління ризиками та внутрішнього контролю;

3) контроль за дотриманням корпоративних цінностей, які базуються на здійсненні бізнесу на законних та етичних принципах, і постійну підтримку культури управління ризиками;

4) сприяння політики винагороди ефективному управлінню ризиками, не стимулюючи прийняття надмірного рівня ризику;

5) установлення підстав (випадків) накладення заборони (вето) на рішення правління/виконавчого органу надавача фінансових послуг, комітетів/колегіальних органів правління/виконавчого органу надавача фінансових послуг головним ризик-менеджером та головним комплаєнс-менеджером у межах їх компетенції.

24. Рада/вищий орган управління виконує такі функції щодо управління ризиками:

1) затверджує внутрішні документи, що охоплюють питання управління ризиками, перелік яких визначено в додатку 1 до цього Положення, та здійснює контроль за їх упровадженням, дотриманням та своєчасним оновленням (актуалізацією). За рішенням ради/вищого органу управління зазначені питання можуть бути охоплені одним внутрішнім документом;

2) визначає та затверджує перелік лімітів (обмежень) щодо кожного виду ризику;

3) приймає рішення про здійснення стрес-тестування;

4) затверджує положення про підрозділи з управління ризиками, комплаєнс, посадову інструкцію головного ризик-менеджера, головного комплаєнс-менеджера;

5) призначає та звільняє головного ризик-менеджера, головного комплаєнс-менеджера, актуарія (якщо актуарій є працівником компанії), погоджує кандидатуру актуарія, якого планується залучити на умовах аутсорсингу);

6) визначає фінансове забезпечення (затверджує бюджет) підрозділів з управління ризиками, комплаєнс, установлює розмір винагороди головному ризик-менеджеру, головному комплаєнс-менеджеру, актуарію та здійснює контроль за їх виконанням/дотриманням;

7) визначає характер, формат та обсяги інформації про ризики, що має міститися у звітності про ризики, розглядає управлінську звітність про ризики та, якщо профіль ризику надавача фінансових послуг не відповідає затвердженому радою/вищим органом управління ризик-апетиту, невідкладно

приймає рішення щодо застосування адекватних заходів для пом'якшення ризиків;

8) уживає заходів щодо запобігання конфліктам інтересів та сприяє їх врегулюванню.

Рада/вищий орган управління має право виконувати інші функції з управління ризиками додатково до встановлених у пункті 24 глави 5 розділу II цього Положення, які не суперечать вимогам цього Положення.

6. Функції та права комітету з управління ризиками

25. Надавач фінансових послуг має право з урахуванням норм пункту 21 глави 4 розділу II цього Положення створити з числа членів ради комітет ради з управління ризиками.

26. Комітет з управління ризиками є постійно діючим колегіальним органом ради, який у разі створення виконує такі функції:

1) надає рекомендації, консультації, пропозиції раді з питань управління ризиками;

2) здійснює моніторинг за дотриманням установленого сукупного рівня ризик-апетиту та лімітів ризиків;

3) здійснює моніторинг впровадження стратегії та політики управління ризиками;

4) здійснює контроль за виконанням головним ризик-менеджером, головним комплаєнс-менеджером, актуарієм, підрозділами з управління ризиками, комплаєнс, актуарних розрахунків покладених на них функцій;

5) бере участь у розробленні внутрішніх документів з питань управління ризиками, перелік яких визначено в додатку 1 до цього Положення;

6) контролює стан виконання заходів щодо оперативного усунення недоліків у функціонуванні системи управління ризиками, виконання рекомендацій і зауважень підрозділу внутрішнього аудиту, зовнішніх аудиторів, Національного банку та інших контролюючих органів;

7) виконує інші функції та повноваження з питань управління ризиками, визначені радою.

Рада виконує функції комітету з управління ризиками, якщо вона не створила відповідний комітет.

27. Комітет з управління ризиками має право на отримання інформації і

даних, необхідних для виконання покладених на нього функцій.

28. Голова комітету з управління ризиками невідкладно ініціює скликання позачергового засідання ради з питань, що належать до компетенції комітету, в разі значного збільшення ризиків надавача фінансових послуг та необхідності прийняття рішень щодо пом'якшення таких ризиків.

7. Функції правління/виконавчого органу щодо управління ризиками

29. Правління/виконавчий орган забезпечує виконання завдань, рішень ради/вищого органу управління щодо впровадження системи управління ризиками, включаючи впровадження стратегії, політики управління ризиками, культуру управління ризиками, процедури, методи та інші заходи ефективного управління ризиками, складання профілю ризиків, підтримує незалежність функцій другої та третьої ліній.

30. Правління/виконавчий орган виконує такі функції щодо управління ризиками:

1) забезпечує розроблення внутрішніх документів з питань управління ризиками, перелік яких визначено в додатку 1 до цього Положення;

2) забезпечує підготовку та надання раді/вищому органу управління пропозицій щодо необхідності внесення змін до стратегії та документів з питань управління ризиками;

3) розробляє заходи щодо оперативного усунення недоліків у функціонуванні системи управління ризиками, виконання рекомендацій та зауважень за результатами вимірювання ризиків, перевірок, здійснених підрозділом внутрішнього аудиту, зовнішніми аудиторами, Національним банком, іншими контролюючими органами;

4) затверджує значення лімітів ризиків згідно з визначеним радою/вищим органом управління переліком лімітів;

5) забезпечує адміністративну підтримку виконання головним ризик-менеджером, головним комплаєнс-менеджером, актуарієм, підрозділами з управління ризиками, комплаєнс та актуарних розрахунків покладених на них функцій (забезпечує організацію їх робочого процесу, видає розпорядчі документи для реалізації рішень ради/вищого органу управління).

Правління/виконавчий орган має право виконувати інші функції з управління ризиками додатково до встановлених у пункті 30 глави 7 розділу II цього Положення, які не суперечать вимогам цього Положення.

8. Функції та відповідальність підрозділу з управління ризиками/головного

ризик-менеджера

31. Підрозділ з управління ризиками/головний ризик-менеджер (якщо підрозділ з управління ризиками не створювався) виконує такі функції з управління ризиками:

- 1) забезпечує практичні заходи з ефективного функціонування системи управління ризиками;
- 2) забезпечує своєчасне виявлення, вимірювання, моніторинг, контроль та звітування щодо суттєвих ризиків;
- 3) забезпечує моніторинг, контроль наближення величини ризиків до лімітів ризику та ініціює рішення уповноважених органів щодо вжиття заходів для попередження їх порушень, пом'якшення ризиків та/або їх уникнення;
- 4) готує звіти щодо ризиків;
- 5) розробляє та підтримує в актуальному стані методики, інструменти та моделі, що використовуються для аналізу впливу різних факторів ризиків на фінансовий стан, капітал та ліквідність надавача фінансових послуг.
- 6) здійснює вимірювання ризиків;
- 7) здійснює стрес-тестування (у разі прийняття надавачем фінансових послуг рішення про його здійснення);
- 8) складає профіль ризиків надавача фінансових послуг;
- 9) готує висновки щодо ризиків, які притаманні як новим кредитам, так і змінам за діючими кредитами, для прийняття управлінських рішень щодо надання нових кредитів чи внесення змін до діючих кредитних договорів;
- 10) розробляє, бере участь у розробленні внутрішніх документів з питань управління ризиками, перелік яких визначено в додатку 1 до цього Положення.

Підрозділ з управління ризиками/головний ризик-менеджер (якщо підрозділ з управління ризиками не створювався) має право виконувати інші функції з управління ризиками додатково до встановлених у пункті 31 глави 8 розділу II цього Положення, та які не суперечать вимогам цього Положення.

32. Головний ризик-менеджер несе відповідальність за виконання функцій підрозділом з управління ризиками (якщо підрозділ з управління ризиками створювався).

Головний ризик-менеджер здійснює функції з інформування ради/вищого органу управління, комітету з управління ризиками та правління/виконавчого

органу щодо надмірних ризиків, надання пропозицій раді/вищому органу управління та правлінню/виконавчому органу щодо заходів пом'якшення впливу ризиків, а також забезпечення координації роботи з питань управління ризиками між структурними підрозділами/працівниками надавача фінансових послуг, розробляє, бере участь у розробленні внутрішніх документів з питань управління ризиками, перелік яких визначено в додатку 1 до цього Положення.

Головний ризик-менеджер має право виконувати інші функції додатково до визначених у пункті 32 глави 8 розділу II цього Положення та які не суперечать вимогам цього Положення.

33. Головний ризик-менеджер має право бути присутнім на засіданнях правління/виконавчого органу, комітетів та інших колегіальних органів, утворених правлінням/виконавчим органом, та накладати заборону (вето) на рішення цих органів, якщо реалізація таких рішень призведе до порушення встановленого ризик-апетиту та/або затверджених лімітів ризику, а також в інших випадках, установлених радою/вищим органом управління, та невідкладно інформує раду/вищий орган управління або комітет з управління ризиками про такі рішення.

34. Головний ризик-менеджер повинен відповідати вимогам, встановленим нормативно-правовим актом Національного банку з питань ліцензування та реєстрації надавачів фінансових послуг та умов провадження ними діяльності з надання фінансових послуг.

9. Функції підрозділу комплаєнс/головного комплаєнс-менеджера

35. Підрозділ комплаєнс/головний комплаєнс-менеджер (якщо підрозділ комплаєнс не створювався) виконує такі функції з управління комплаєнс-ризиком:

1) забезпечує організацію контролю за дотриманням норм законодавства, внутрішніх документів та відповідних стандартів;

2) забезпечує моніторинг змін у законодавстві, відповідних стандартах та здійснює оцінку впливу таких змін на процеси та процедури, запроваджені в надавачі фінансових послуг, а також забезпечує контроль за імплементацією відповідних змін у внутрішні документи;

3) забезпечує контроль за комплаєнс-ризиком, що виникає у взаємовідносинах надавача фінансових послуг з клієнтами та контрагентами;

4) забезпечує управління ризиками, пов'язаними з конфліктом інтересів, та в разі виявлення будь-яких фактів, що свідчать про наявність

конфлікту інтересів у надавачі фінансових послуг, інформує раду/вищий орган управління;

5) забезпечує організацію контролю за дотриманням надавачем фінансових послуг норм щодо своєчасності та достовірності звітності, включаючи фінансову;

6) забезпечує організацію контролю за захистом персональних даних відповідно до законодавства України;

7) надає роз'яснення, консультації керівникам надавача фінансових послуг на їх запити з питань, що належать до його компетенції;

8) забезпечує своєчасне виявлення, вимірювання, моніторинг, контроль, звітування і надання рекомендацій щодо пом'якшення комплаєнс-ризиків;

9) забезпечує контроль за дотриманням норм щодо визначення переліку пов'язаних з надавачем фінансових послуг осіб, готує висновки стосовно комплаєнс-ризиків для ухвалення рішень щодо операцій із такими особами;

10) здійснює контроль за відповідністю процедур притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників вимогам законодавства України;

11) готує звіти щодо комплаєнс-ризиків;

12) складає профіль комплаєнс-ризиків;

13) розробляє, бере участь у розробленні внутрішніх документів з питань управління ризиками, перелік яких визначено в додатку 1 до цього Положення та контролює їх дотримання.

36. Головний комплаєнс-менеджер несе відповідальність за виконання підрозділом комплаєнс (у разі його створення) покладених на нього функцій.

37. Головний комплаєнс-менеджер здійснює функції з інформування ради/вищого органу управління, комітету з управління ризиками та правління/виконавчого органу щодо комплаєнс-ризиків, надання пропозицій раді/вищому органу управління та правлінню/виконавчому органу щодо заходів пом'якшення впливу комплаєнс-ризиків, а також забезпечення координації роботи з питань управління комплаєнс-ризиками між структурними підрозділами/працівниками надавача фінансових послуг.

Головний комплаєнс-менеджер має право виконувати функції відповідального працівника за проведення фінансового моніторингу з

дотриманням вимог і обмежень, встановлених нормативно-правовим актом Національного банку з питань ліцензування та реєстрації надавачів фінансових послуг та умов провадження ними діяльності з надання фінансових послуг та інші функції, додатково до визначених у пунктах 35 та 37 глави 9 розділу II цього Положення, які не суперечать вимогам цього Положення.

38. Головний комплаєнс-менеджер має право бути присутнім на засіданнях правління/виконавчого органу, комітетів та інших колегіальних органів, утворених правлінням/виконавчим органом надавача фінансових послуг, і накладати заборону (вето) на рішення цих органів, якщо реалізація таких рішень призведе до порушення вимог законодавства, дія яких поширюється на надавача фінансових послуг, конфлікту інтересів, а також в інших випадках, установлених радою/вищим органом управління, та невідкладно інформує раду/вищий орган управління та/або комітет з управління ризиками про такі рішення.

39. Головний комплаєнс-менеджер повинен відповідати вимогам, встановленим нормативно-правовим актом Національного банку з питань ліцензування та реєстрації надавачів фінансових послуг та умов провадження ними діяльності з надання фінансових послуг.

10. Культура управління ризиками

40. Надавач фінансових послуг повинен запровадити культуру управління ризиками, що включає визначення корпоративних цінностей, просування обізнаності щодо ризиків та заходи для дотримання культури управління ризиками.

41. Головний ризик-менеджер/головний комплаєнс-менеджер забезпечують дотримання культури управління ризиками.

42. Кодекс поведінки (етики), який є документом, що затверджується радою/вищим органом управління, має визначати:

- 1) загальнообов'язкові норми поведінки для керівників та інших працівників, а також відповідальність за порушення цих норм;
- 2) заборону щодо надання послуг чи консультацій клієнтам та контрагентам, спрямованих на порушення законодавства України;
- 3) вимоги щодо дотримання культури управління ризиками;
- 4) заходи із запобігання порушенню прав споживачів фінансових та платіжних послуг, відповідних вимог законодавства України щодо захисту їх прав;

5) заходи та процедури із запобігання корупційним діям та хабарництву, а також заборону на здійснення іншої незаконної діяльності;

6) гарантії рівності у відносинах між надавачем фінансових послуг та його клієнтами, працівниками, постачальниками та конкурентами;

7) принципи оброблення, зберігання та розповсюдження конфіденційної та інсайдерської інформації, персональних даних.

Кодекс поведінки (етики) може визначати інші норми, політику чи обмеження додатково до встановлених у пункті 42 глави 10 розділу II цього Положення.

43. Політика запобігання конфліктам інтересів має відповідати вимогам, встановленим нормативно-правовим актом Національного банку з питань ліцензування та реєстрації надавачів фінансових послуг та умов провадження ними діяльності з надання фінансових послуг, забезпечувати контроль за своєчасним виявленням, запобіганням та врегулюванням конфлікту інтересів.

11. Внутрішні документи з питань управління ризиками

44. Надавач фінансових послуг розробляє, затверджує і впроваджує внутрішні документи з питань управління ризиками, мінімальний перелік яких визначений у додатку 1 до цього Положення, з урахуванням вимог цього Положення, а також вимог законодавства України, міжнародних стандартів регулювання та нагляду у сфері фінансових послуг, включаючи “Основні принципи страхування” Міжнародної асоціації органів нагляду за страховою діяльністю (англійською мовою International Association of Insurance Supervisors, IAIS).

Надавач фінансових послуг також має право враховувати принципи і стандарти корпоративного управління, внутрішнього контролю та управління ризиками, включаючи рекомендації Міжнародної асоціації органів страхового нагляду (IAIS), Комітету спонсорських організацій Комісії Тредвея (англійською мовою The Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission, COSO) “Внутрішній контроль – Інтегрована модель” 2013 року та “Управління ризиками підприємства – Інтеграція зі стратегією та ефективністю” 2017 року.

45. Надавач фінансових послуг розробляє внутрішні документи у формі стратегій, політик, положень, порядків, процедур або іншій формі, які документально закріплюють процес управління ризиками та враховують вимоги цього Положення.

46. Надавач фінансових послуг має право об’єднувати окремі внутрішні документи в один або кілька документів, не порушуючи вимог цього Положення

щодо їх розроблення, наповнення, затвердження, перегляду та інших вимог.

47. Внутрішні документи з питань управління ризиками мають визначати також порядок взаємодії між усіма організаційними рівнями надавача фінансових послуг, включаючи рівень керівників надавача фінансових послуг.

48. Надавач фінансових послуг своєчасно переглядає та оновлює (актуалізує) внутрішні документи з питань управління ризиками з урахуванням змін у законодавстві України, дія яких поширюється на надавача фінансових послуг.

49. Профіль ризиків, орієнтовний формат якого визначений у додатку 2 до цього Положення, визначає:

1) сукупний рівень ризик-апетиту та види ризиків, які надавач фінансових послуг має намір приймати для досягнення бізнес-цілей. Сукупний рівень ризик-апетиту має відповідати бізнес-моделі надавача фінансових послуг. Страховик має право не включати ризик ліквідності до сукупного рівня ризик-апетиту;

2) допустимий рівень кожного з видів ризиків для надавача фінансових послуг, виходячи із розміру наявних ресурсів та з урахуванням необхідності дотримання вимог Національного банку, зобов'язань перед інвесторами, вкладниками, іншими кредиторами та акціонерами/учасниками/членами;

3) підходи та перелік припущень, що були використані під час визначення ризик-апетиту;

4) внутрішні та зовнішні фактори ризику та обмеження, що впливають на прийняття ризиків.

50. Профіль ризиків інших ніж страховики та кредитні спілки надавачів фінансових послуг, орієнтовний формат якого наведений у додатку 2 до цього Положення, має визначати норми, зазначені у підпунктах 1, 3, 4 пункту 49 глави 11 розділу II цього Положення.

Рада/вищий орган управління під час визначення стратегії, складання бізнес-плану враховує величину ризик-апетиту, зазначену в профілі ризиків. Рада/вищий орган управління також урахує визначений рівень ризик-апетиту в разі прийняття рішення щодо збільшення обсягів активів у результаті розширення діючих видів діяльності, запровадження нових продуктів та значних змін у діяльності надавача фінансових послуг.

51. Стратегія управління ризиками повинна містити:

1) основні цілі управління ризиками;

2) перелік суттєвих ризиків із зазначенням фінансових послуг та видів операцій, які генерують ці ризики;

3) загальні принципи управління ризиками.

Рада/вищий орган управління затверджує та регулярно (не рідше одного разу на рік) переглядає стратегію управління ризиками.

52. Політика управління ризиками має містити:

1) мету, завдання та принципи управління ризиками;

2) організаційну структуру процесу управління з урахуванням розподілу функціональних обов'язків між учасниками процесу, їх повноваження, відповідальність та порядок взаємодії;

3) перелік лімітів та порядок їх устанавлення;

4) підходи щодо виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення ризиків;

5) перелік та формат (інформаційне наповнення) форм управлінської звітності, передбаченої цим Положенням, порядок та періодичність/терміни їх надання суб'єктам системи управління ризиками.

12. Ліміти ризиків

53. Надавач фінансових послуг з урахуванням сфери (сегменту) його діяльності та вимог пункту 14 глави 3 розділу II цього Положення, групи суспільної важливості, розміру, бізнес-моделі, складності операцій встановлює ліміти (обмеження) для суттєвих ризиків, що піддаються кількісному вимірюванню, у межах затвердженого ризик-апетиту принаймні щодо:

1) кредитного ризику;

2) андеррайтингового ризику;

3) ризику ліквідності;

4) операційного ризику;

5) ринкового ризику.

Встановлення ліміту ризику ліквідності для страховика не є обов'язковим. Надавач фінансових послуг також устанавлює ліміти для управління різними джерелами концентрації ризиків.

54. Надавач фінансових послуг має право встановлювати значення

лімітів ризиків щодо окремих операцій або ризиків в абсолютних значеннях та/або у відсотках до інших його показників (включаючи загальний розмір активів, загальну суму зобов'язань).

55. Надавач фінансових послуг:

1) визначає порядок установлення значень лімітів ризиків та контролю за їх дотриманням у своїй політиці щодо управління ризиками;

2) переглядає значення лімітів ризиків у разі змін ринкових умов або стратегії, але не рідше ніж раз на рік. Перегляд здійснюється на підставі пропозицій бізнес-підрозділів надавача фінансових послуг та підрозділу з управління ризиками/головного ризик-менеджера;

3) розробляє процедуру ескалації порушень лімітів ризиків: форму та порядок інформування про порушення цих лімітів ради/вищого органу управління, комітету з управління ризиками, правління/виконавчого органу надавача фінансових послуг та його комітетів.

56. Підрозділ з управління ризиками/головний ризик-менеджер у порядку, визначеному внутрішніми документами щодо ескалації порушень лімітів ризиків, якомога швидше після виявлення порушення ліміту ризику, інформує раду/вищий орган управління надавача фінансових послуг, комітет з управління ризиками, правління/виконавчий орган надавача фінансових послуг установи та його комітети в межах їх компетенції щодо такого порушення.

57. Рада/вищий орган управління надавача фінансових послуг має право делегувати колегіальним органам надавача фінансових послуг повноваження щодо погодження на здійснення операцій, що призводять до перевищення лімітів ризиків (авторизованих перевищень). У такому разі рада/вищий орган управління затверджує процедуру контролю за використанням цих повноважень.

58. Надавач фінансових послуг накопичує інформацію щодо авторизованих перевищень та порушень лімітів ризиків.

59. Рада/вищий орган управління проводить позачерговий перегляд значень лімітів, якщо авторизовані перевищення або порушення лімітів ризиків є частими або постійними. Результатом такого перегляду можуть бути:

1) перегляд значень діючих лімітів;

2) перегляд делегованих повноважень щодо авторизованих перевищень;

3) залишення значень лімітів без змін та затвердження плану заходів щодо запобігання їх подальшому перевищенню/порушенню.

13. Інформаційні системи управління ризиками та звітування

60. Надавач фінансових послуг;

1) створює надійну інформаційну систему управління ризиками, яка забезпечує агрегування даних щодо ризиків надавача фінансових послуг, оперативне та коректне вимірювання ризиків як на рівні окремого надавача фінансових послуг, так і на рівні небанківської фінансової групи як в звичайних, так і в стресових ситуаціях;

2) розробляє процедури обробки даних щодо ризиків, формування управлінської звітності, політику конфіденційності та збереження такої інформації, а також доступу до неї.

61. Управлінська звітність про ризики має містити актуальну інформацію про ризики, своєчасно надаватись раді/вищому органу управління, колегіальним органам ради, правлінню/виконавчому органу та іншим користувачам, які приймають рішення, та забезпечувати повне розуміння ними ситуації щодо рівня ризиків надавача фінансових послуг для прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень.

62. Уповноважені підрозділи/працівники надавача фінансових послуг складають управлінську звітність про ризики, яка має бути:

1) точною, вивіреною та достовірно відображати рівень прийнятого надавачем фінансових послуг ризику;

2) комплексною - охоплювати всі суттєві види ризиків надавача фінансових послуг, містити інформацію про концентрацію ризиків, дотримання встановленого розміру ризик-апетиту та значень лімітів ризику;

3) чіткою та інформативною - надавати чітку та однозначну інформацію та бути достатньо вичерпною для прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень;

4) періодичною та поширеною серед користувачів управлінської звітності про ризики із забезпеченням конфіденційності.

63. Рада/вищий орган управління, колегіальні органи ради, правління/виконавчий орган встановлюють періодичність складання та надання управлінської звітності про ризики як у звичайних умовах, так і в стресових

ситуаціях. Така періодичність має бути не рідшою ніж установлена цим Положенням.

64. Надавач фінансових послуг повинен мати технічні можливості для формування нестандартної звітності про ризики:

- 1) під час стресових ситуацій;
- 2) у разі зміни потреб щодо необхідної управлінської інформації;
- 3) у разі отримання запитів Національного банку або інших регуляторних чи контролюючих органів.

14. Моделі та інструменти вимірювання ризиків

65. Надавач фінансових послуг має право визначати моделі та інструменти для вимірювання ризиків.

Моделі та інструменти, які використовує надавач фінансових послуг для вимірювання ризиків, мають будуватися на достовірних та повних вхідних даних.

66. Надавач фінансових послуг під час обрання моделей та інструментів вимірювання ризиків має право враховувати:

- 1) особливості своєї діяльності, характер, обсяг операцій, профіль ризику;
- 2) бізнес-потреби;
- 3) припущення, що є основою для моделей та інструментів;
- 4) наявність коректних та повних вхідних даних;
- 5) можливості інформаційної системи управління ризиками;
- 6) досвід та кваліфікацію персоналу.

67. Надавач фінансових послуг запроваджує порядок відбору вхідних даних для їх використання під час вимірювання ризиків. Вхідні дані, крім відповідності вимогам пункту 65 глави 14 розділу II цього Положення, повинні:

- 1) відповідати значенням з первинних облікових реєстрів надавача фінансових послуг щодо даних надавача фінансових послуг, щодо зовнішніх даних – відповідати даним з інформаційних систем надавача фінансових послуг та/або даним з офіційних джерел;

2) отримуватися з незалежних джерел або від підрозділів/працівників надавача фінансових послуг, діяльність яких не залежить від результатів вимірювання ризиків.

68. Надавач фінансових послуг забезпечує своєчасну актуалізацію вхідних даних, що використовуються для розрахунку величини ризиків, в інформаційних системах щодо управління ризиками та за потреби здійснює валідацію моделей та інструментів вимірювання ризиків, розроблених з використанням математичного/статистичного/стохастичного/економетричного моделювання.

15. Стрес-тестування

69. Надавач фінансових послуг має право застосовувати норми глави 15 розділу II цього Положення при побудові систем управління ризиками та здійснювати стрес-тестування з метою вимірювання ризиків та визначення своєї спроможності протистояти факторам ризику, на які він наражається під час своєї діяльності, або які можуть виникнути в майбутньому.

70. Надавач фінансових послуг має право забезпечити здійснення/проведення оперативного (позачергового) стрес-тестування, здійснення якого відповідає динаміці змін за окремими видами активів і зобов'язань, а також тенденціям змін в економічному і фінансовому середовищі, змін інших зовнішніх та внутрішніх обставин.

71. Надавач фінансових послуг у разі прийняття рішення про здійснення стрес-тестування розробляє внутрішній документ про порядок здійснення/проведення стрес-тестування (програма проведення стрес-тестування), який визначає:

- 1) методологію, моделі, що використовуються для здійснення стрес-тестування;
- 2) періодичність здійснення стрес-тестування;
- 3) перелік, функції та порядок взаємодії учасників процесу здійснення стрес-тестування, їх повноваження і відповідальність з визначенням структури підпорядкування;
- 4) перелік видів ризиків, за якими здійснюється стрес-тестування;
- 5) перелік факторів ризиків, що використовуються під час здійснення стрес-тестування;

б) перелік припущень, що використовуються під час здійснення стрес-тестування;

7) інформаційну систему щодо управління ризиками, за допомогою якої надавач фінансових послуг здійснює стрес-тестування;

8) порядок розгляду результатів здійснення стрес-тестування та доведення їх змісту до відома ради/вищого органу управління, комітету з управління ризиками, правління/виконавчого органу з метою прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень щодо зниження рівня ризиків.

72. Програма проведення стрес-тестування має забезпечувати (у разі прийняття рішення про здійснення стрес-тестування):

1) визначення розміру впливу у разі реалізації стрес-сценаріїв, а також оцінку потенційних можливостей надавача фінансових послуг покрити збитки у разі такого результату стрес-тестування;

2) оцінку впливу реалізації стрес-сценаріїв та потенційних можливостей надавача фінансових послуг забезпечити дотримання граничних значень нормативів, встановлених Національним банком;

3) порівняння отриманих результатів з установленим рівнем ризик-апетиту;

4) визначення ступеня залежності величини ризиків від окремих факторів ризику, які пом'якшують або посилюють їх дію.

73. Надавач фінансових послуг, у разі прийняття рішення про здійснення стрес-тестування, забезпечує здійснення стрес-тестування, що охоплює всі види його діяльності, балансові та позабалансові позиції з урахуванням особливостей операцій за суттєвими видами ризиків, притаманними діяльності надавача фінансових послуг, з урахуванням ризику концентрації.

74. Надавач фінансових послуг з урахуванням специфіки своєї діяльності та розміру впливу цих ризиків на всі напрями діяльності має право визначити перелік інших видів ризиків, за якими здійснює стрес-тестування та самостійно визначає методи проведення стрес-тестування, включаючи параметри/припущення для стрес-сценаріїв, які мають включати кількісні та якісні показники, враховувати профіль ризику і основні напрями діяльності щодо кожного із суттєвих видів ризику з урахуванням власного досвіду та основні (базові) фактори ризиків, які впливають на його діяльність і фінансовий стан.

75. Надавач фінансових послуг у разі прийняття рішення про здійснення стрес-тестування документує результати стрес-тестування за кожним із стрес-

сценаріїв та забезпечує належне використання результатів стрес-тестування всіма структурними підрозділами/працівниками, залученими до виконання функцій з управлінням ризиками.

76. Головний ризик-менеджер у разі прийняття рішення про здійснення стрес-тестування забезпечує:

1) своєчасне доведення до ради/вищому органу управління, комітету з управління ризиками та правління/виконавчого органу висновків про результати стрес-тестування, які мають містити оцінку впливу можливої реалізації стрес-сценаріїв на діяльність надавача фінансових послуг для розроблення та вжиття заходів щодо зменшення впливу потенційних ризиків та уникнення/мінімізації фінансових втрат;

2) належну обізнаність ради/вищого органу управління, комітету з управління ризиками щодо сильних та слабких місць методів та стрес-сценаріїв, що використовуються під час здійснення стрес-тестування, з метою їх врахування під час розгляду його результатів та прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень.

77. Надавач фінансових послуг у разі прийняття рішення про здійснення стрес-тестування використовує результати здійснення стрес-тестування під час розроблення/перегляду/коригування стратегії та бізнес-плану надавача фінансових послуг, його стратегії, політики та процедур управління ризиками.

III. Вимоги до системи управління ризиками страховика

16. Загальні підходи до побудови системи управління ризиками страховика

78. Страховик створює комплексну, адекватну, ефективну систему управління ризиками, що адекватна його розміру, групі суспільної важливості та складності (видам) страхових продуктів та враховує організаційно-правову форму компанії, основні вимоги до організації системи управління ризиками, викладені у розділі II цього Положення та особливості, викладені у розділі III цього Положення.

79. Страховики, створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю, а також філії страховиків-нерезидентів (далі – страховики) забезпечують відокремлення функцій з управління ризиками (другої лінії) від функцій бізнес-підрозділів (першої лінії) та функції внутрішнього аудиту (третьої лінії), забезпечивши їх пряме підпорядкування відповідному органу управління страховика та недопущення конфлікту інтересів через суміщення функцій різних суб'єктів

системи управління ризиками на рівні одного підрозділу/працівника.

80. Страховик під час здійснення діяльності забезпечує комплексне вимірювання щонайменше таких притаманних його діяльності суттєвих видів ризиків:

- 1) андеррайтингового ризику;
- 2) операційного ризику;
- 3) ринкового ризику;
- 4) ризику ліквідності.

81. Страховик має право здійснювати вимірювання інших видів ризиків, на які він наражається під час своєї діяльності, що за його судженням є суттєвими.

82. Політика управління ризиками страховика у доповнення до положень, передбачених пунктом 52 глави 11 розділу II цього Положення, має містити:

- 1) щодо андеррайтингового ризику:

порядок вимірювання страхових ризиків під час укладення договору страхування/перестраховування/співстраховування та зміни його умов, ієрархію розподілу лімітів повноважень при здійсненні таких операцій (політика з андеррайтингу);

порядок отримання і врегулювання вимог за подіями, що мають ознаки страхових випадків (політика врегулювання подій, що мають ознаки страхового випадку), ієрархію розподілу повноважень при здійсненні таких операцій;

порядок передачі у перестраховування (повністю або частково) зобов'язань страховика за договором страхування, визначення рівня власного утримання в розрізі видів страхування та регулярність перегляду таких показників, ієрархію розподілу повноважень при здійсненні таких операцій (політика перестраховування) із визначенням форми, відповідно до якої вони приймають перестраховування;

- 2) щодо операційного ризику:

критерії визначення значних подій операційного ризику, порядок їх дослідження та ескалації інформації щодо таких подій керівникам страховика;

критерії звітування для подій операційного ризику та обґрунтування таких критеріїв;

- 3) щодо ризику ліквідності - принципи диверсифікації активів та джерел фінансування з точки зору їх впливу на ризик ліквідності.

83. Страховик визначає андеррайтингову політику, політику з врегулювання окремо за видами страхування або за групою видів страхування/страхових продуктів, що мають схожі страхові ризики та управління якими здійснюється разом, в окремих документах або в окремих розділах одного документу.

84. Страховик повинен забезпечити актуалізацію політики управління ризиками з метою її відповідності стратегії управління ризиками, організаційній структурі, бізнес-моделі страховика.

85. Страховик розробляє та запроваджує управлінську звітність про ризики, яка включає звіти щодо:

- 1) андеррайтингового ризику:
 - узагальнених даних подій андеррайтингового ризику, аналіз їх динаміки у порівнянні з попередніми періодами;
 - результатів здійснення стрес-тестування андеррайтингового ризику (якщо воно проводилось страховиком);
- 2) операційного ризику:
 - узагальнених даних подій операційного ризику, аналіз їх динаміки у порівнянні з попередніми періодами;
 - значних подій операційного ризику, результатів дослідження їх причин та заходів щодо запобігання таким подіям у майбутньому;
 - значних зовнішніх подій операційного ризику та їх потенційних наслідків для страховика;
 - результатів самооцінки операційного ризику та результатів застосування інших інструментів вимірювання операційного ризику (якщо вони використовуються страховиком);
- 3) ринкового ризику:
 - величини ринкового ризику та кожного з його видів з описовою частиною;
 - порушень страховиком установлених лімітів ринкових ризиків та авторизованих перевищень лімітів;
 - результатів здійснення стрес-тестування ринкових ризиків (якщо воно проводилось).
- 4) ризику ліквідності:
 - концентрації активів/зобов'язань страховика за основними клієнтами/групами пов'язаних контрагентів;
 - індикаторів раннього виявлення кризи ліквідності;
 - обсягів якісних ліквідних активів та їх достатності для покриття зобов'язань страховика у належні строки;
 - порушень страховиком установлених значень лімітів ліквідності, а також

інформації щодо авторизованих перевищень лімітів.

17. Управління андеррайтинговим ризиком

86. Андеррайтинговий ризик для страховика, який здійснює види страхування інші, ніж страхування життя, включає:

1) ризик за преміями і резервами у страхуванні іншому, ніж страхування життя;

2) катастрофічний ризик у страхуванні іншому, ніж страхування життя.

87. Андеррайтинговий ризик для страховика, який здійснює страхування життя, включає:

1) ризик смертності;

2) ризик довголіття;

3) ризик втрати працездатності;

4) ризик збільшення витрат у страхуванні життя;

5) ризик перегляду;

6) ризик непоновлення дії договорів;

7) катастрофічний ризик у страхуванні життя.

88. Андеррайтинговий ризик, окрім визначених у пунктах 86, 87 глави 17 розділу III цього Положення, може включати інші ризики, визначені страховиком.

18. Управління операційним ризиком страховика

89. Страховик оцінює операційний ризик з урахуванням його взаємозв'язку та впливу на інші ризики, що притаманні діяльності страховика.

90. Страховик розробляє та впроваджує процедури контролю за повнотою та якістю даних про події операційного ризику, що передбачають:

1) розподіл обов'язків та відповідальності між підрозділами страховика щодо контролю за повнотою та якістю даних про події операційного ризику страховика під час їх збору, унесення до інформаційної системи управління ризиками та подальшої перевірки;

2) заходи поточного та подальшого контролю за повнотою та якістю даних про події операційного ризику, включаючи автоматизовані та/або ручні перевірки щодо відсутності помилок та суперечливості даних, відповідності обліковим, фінансовим, статистичним даним та даним управлінської звітності страховика.

91. Страховик забезпечує управління операційним ризиком, дотримуючись моделі трьох ліній:

1) працівники, підрозділи першої лінії, та спеціально визначені працівники підрозділів, що відповідають за фіксування подій операційного ризику (далі - ризик-координатори), відповідають за виявлення та оцінювання операційних ризиків, ужиття управлінських заходів та звітування щодо таких ризиків;

2) на другій лінії головний ризик-менеджер/підрозділ з управління ризиками виконує такі функції в частині управління операційним ризиком:

вимірювання величини операційного ризику страховика, включаючи вимірювання на основі інформації, що надається ризик-координаторами підрозділів першої лінії;

консультування структурних підрозділів страховика з питань управління операційним ризиком;

формування зведеної звітності про результати управління операційним ризиком в страховику;

контроль за виконанням заходів щодо уникнення, передавання та пом'якшення операційного ризику;

супровід та підтримка інформаційної системи управління ризиками, включаючи збір, накопичення і аналіз даних щодо внутрішніх подій операційного ризику, верифікації подій, дослідження значних подій;

3) на третій лінії підрозділ внутрішнього аудиту здійснює оцінку ефективності системи управління операційним ризиком підрозділами/працівниками першої та другої ліній, включаючи оцінку ефективності системи внутрішнього контролю.

92. Страховик створює ефективні механізми управління інформаційним ризиком, який є частиною системи управління операційним ризиком страховика з урахуванням впливу на інші ризики, притаманні діяльності страховика.

93. Страховик з метою виявлення та вимірювання операційного ризику має право використовувати такі інструменти:

1) аналіз результатів перевірок, здійснених підрозділом внутрішнього аудиту та зовнішнім аудитором;

2) створення та ведення реєстру внутрішніх подій операційного ризику в інформаційній системі управління ризиками та аналіз накопиченої в ній інформації.

Страховик уносить операційні події в інформаційну систему управління ризиками з урахуванням визначених страховиком критеріїв звітування.

Страховик, крім інструментів виявлення та вимірювання операційного ризику має право використовувати такий додатковий інструмент, як реєстр зовнішніх подій операційного ризику та аналіз накопиченої в ньому інформації та інші інструменти. Інформація щодо зовнішніх подій операційного ризику вноситься до реєстру підрозділом управління ризиками/головним ризик-менеджером на підставі інформації з відкритих джерел, спеціалізованих баз даних або в рамках обміну інформацією між страховиками та має містити складові, аналогічні складовим реєстру внутрішніх подій операційного ризику страховика.

94. Страховик забезпечує своєчасне виявлення значних подій операційного ризику та невідкладне повідомлення про такі події підрозділу з управління ризиками/головному ризик-менеджеру.

95. Головний ризик-менеджер/підрозділ з управління ризиками не пізніше наступного робочого дня з дня отримання ним повідомлення доводить до ради/вищого органу управління страховика та правління/виконавчого органу страховика інформацію про значну подію операційного ризику.

96. Страховик затверджує порядок дослідження значних подій операційного ризику, який обов'язково включає:

- 1) критерії віднесення подій операційного ризику до значних;
- 2) процедуру ескалації результатів дослідження та затвердження заходів щодо мінімізації наслідків події та запобігання подібним подіям у майбутньому.

97. Головний ризик-менеджер подає звіти щодо операційного ризику раді/вищому органу управління страховика, комітету з управління ризиками, комітету з управління операційним ризиком (у разі їх створення) та правлінню/виконавчому органу страховика не рідше одного разу на рік.

98. Головний ризик-менеджер/підрозділ з управління ризиками не пізніше наступного робочого дня після виявлення значних подій операційного ризику інформує раду/вищий орган управління страховика, комітет з управління ризиками, правління/виконавчий орган страховика, комітет з управління операційним ризиком (у разі його створення) про значне підвищення операційних ризиків з метою прийняття своєчасних та адекватних управлінських

рішень.

19. Управління ринковим ризиком страховика

99. Ринкові ризики включають такі види ризиків:

- 1) ризик інвестицій в акції;
- 2) процентний ризик;
- 3) валютний ризик;
- 4) ризик спреду;
- 5) майновий ризик;
- 6) ризик ринкової концентрації.

100. Страховик здійснює вимірювання ринкових ризиків як в цілому за всіма видами цього ризику, так і в розрізі кожного з його видів.

Страховик використовує під час вимірювання ринкових ризиків зрозумілі, повні та документовані припущення, що відповідають бізнес-плану страховика, а також історичній ринковій та власній статистиці страховика.

101. Головний ризик-менеджер подає звіти щодо ринкових ризиків в профілі ризиків надавача фінансових послуг раді/вищому органу управління страховика, комітету з управління ризиками, правлінню/виконавчому органу страховика – не рідше одного разу на рік.

102. Головний ризик-менеджер /підрозділ з управління ризиками в разі значного підвищення ринкових ризиків (наближення фактичних показників ринкових ризиків до встановлених значень лімітів або порушення/потенційного порушення лімітів) не пізніше наступного робочого дня інформує про це раду/вищий орган управління страховика, комітет з управління ризиками, правління/виконавчий орган страховика.

20. Управління ризиком ліквідності страховика

103. Страховик визначає мінімальний перелік кількісних показників вимірювання ризику ліквідності, який включає тривалість періоду повного і своєчасного виконання страховиком своїх платіжних (розрахункових) зобов'язань під час стресової ситуації та необхідний для цього обсяг ліквідних активів.

104. Правління/виконавчий орган страховика та/або головний ризик-менеджер не пізніше наступного робочого дня інформують раду/вищий орган

управління страховика щодо нових та/або непередбачуваних значних загроз ліквідності страховика, факти значного погіршення ліквідності страховика, порушення встановлених лімітів ліквідності (якщо такі встановлені).

105. Страховик має право установити значення лімітів на основі припущень щодо можливих шляхів покриття дефіциту ліквідності або використовувати інші припущення для встановлення значень лімітів.

106. Страховик має право запровадити на постійній основі моніторинг та контроль за величиною ризику ліквідності та потребою у фінансуванні як загалом, так і в розрізі окремих чи групи контрагентів, видів зобов'язань, операцій або іншим чином сформованих груп.

107. Страховик створює та підтримує достатній обсяг необтяжених ліквідних активів як можливе забезпечення на випадок реалізації факторів ризику, включаючи втрату або погіршення умов залучення незабезпечених і доступних у нормальних умовах забезпечених джерел фінансування.

108. Страховик має право забезпечувати наявність необхідного обсягу необтяжених ліквідних активів, який:

- 1) складається з ліквідних необтяжених активів;
- 2) є достатнім для покриття дефіциту ліквідності.

IV. Вимоги до системи управління ризиками кредитної спілки

21. Загальні підходи до побудови системи управління ризиками кредитної спілки

109. Кредитні спілки створюють комплексну, адекватну, ефективну систему управління ризиками, що адекватна їх розміру, групі суспільної важливості, враховує основні вимоги до організації системи управління ризиками, викладені у розділі II цього Положення, та особливості, викладені у розділі IV цього Положення.

110. Кредитна спілка забезпечує здійснення комплексного вимірювання щонайменше таких притаманних її діяльності суттєвих видів ризиків:

- 1) кредитного ризику
- 2) ризику ліквідності;
- 3) операційного ризику.

111. Кредитна спілка має право здійснювати вимірювання інших видів

ризиків, на які вона наражається під час своєї діяльності, що за її судженням є суттєвими.

112. Політика управління ризиками кредитної спілки у доповнення до положень, передбачених пунктом 52 глави 11 розділу II цього Положення, має містити:

- 1) щодо кредитного ризику:
 - підходи щодо кредитного адміністрування та моніторингу;
 - підходи щодо перегляду кредитів, уключаючи кредити, надані пов'язаним з кредитною спілкою особам;
 - підходи щодо завчасного (на ранньому етапі) виявлення та управління непрацюючими активами;
 - підходи щодо здійснення стрес-тестування кредитного ризику (якщо проведення стрес-тестування передбачено вимогами цього Положення);
- 2) щодо ризику ліквідності - принципи диверсифікації активів та джерел фінансування з точки зору їх впливу на ризик ліквідності;
- 3) щодо операційного ризику:
 - критерії визначення значних подій операційного ризику, порядок їх дослідження та ескалації інформації щодо таких подій керівникам кредитної спілки;
 - політику страхування (якщо стратегія з управління ризиками передбачає такий підхід щодо передавання ризику);
 - критерії звітування для подій операційного ризику та обґрунтування таких критеріїв.

113. Кредитна спілка повинна забезпечити актуалізацію політики управління ризиками з метою її відповідності стратегії управління ризиками, організаційній структурі, бізнес-плану кредитної спілки.

114. Кредитна спілка розробляє та запроваджує управлінську звітність про ризики, яка включає звіти щодо:

- 1) кредитного ризику:
 - концентрації портфеля кредитів у розрізі боржників, груп пов'язаних з кредитною спілкою осіб, продуктів, видів забезпечення за кредитними договорами; розміру та якості портфеля кредитів у розрізі кількості днів прострочення боргу, класифікації згідно з вимогами нормативно-правових актів та внутрішньою оцінкою кредитної спілки;
 - рівня сформованих резервів під очікувані кредитні збитки відповідно до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі - МСФЗ);
 - розміру кредитного ризику;

контролю за оцінкою майна, уключаючи результати проведення верифікації вартості майна;

списань кредитів, а також обсягу погашення списаних кредитів;

порушень кредитною спілкою установлених значень лімітів кредитного ризику, а також інформації щодо авторизованих перевищень лімітів;

результатів стрес-тестування кредитного ризику (якщо воно проводилось);

2) ризику ліквідності:

порушень нормативів/коефіцієнтів ліквідності, установлених нормативно-правовими актами;

результатів GAP-аналізу;

концентрації активів/зобов'язань кредитної спілки;

обсягів високоякісних ліквідних активів та їх достатності для покриття зобов'язань кредитної спілки;

порушень кредитною спілкою установлених значень лімітів ліквідності, а також інформації щодо авторизованих перевищень лімітів;

3) операційного ризику:

узагальнених даних подій операційного ризику, аналіз їх динаміки у порівнянні з попередніми періодами;

значних подій операційного ризику, результатів дослідження їх причин та заходів щодо запобігання таким подіям у майбутньому;

значних зовнішніх подій операційного ризику та їх потенційних наслідків для кредитної спілки.

115. Кредитна спілка, віднесена до 1, 2 груп суспільної важливості, що визначається Національним банком відповідно до вимог нормативно-правового акту, яким встановлено критерії, за якими оцінюється ступінь ризику від здійснення діяльності учасниками ринку небанківських фінансових послуг, їх суспільна важливість, забезпечує вимірювання кредитного ризику та розрахунок резервів під кредитні операції головним ризик-менеджером/підрозділом з управління ризиками в кредитній спілці (якщо такий підрозділ утворено).

Така кредитна спілка має право створити комітет ради з управління ризиками, підпорядкований раді кредитної спілки задля комплексного, ефективного управління ризиками, притаманними діяльності кредитної спілки.

116. Кредитна спілка, віднесена до 3, 4 груп суспільної важливості та кредитна спілка, не віднесена до груп суспільної важливості, забезпечує вимірювання кредитного ризику, розрахунок резервів головним ризик-менеджером.

Така кредитна спілка має право покладати на головного ризик-менеджера функції головного комплаєнс-менеджера.

117. Кредитна спілка, віднесена до 1 групи суспільної важливості,

об'єднані кредитні спілки за потреби забезпечують розробку стрес-сценаріїв, проведення стрес-тестування кредитного ризику.

Кредитна спілка, віднесена до 2-4 груп суспільної важливості, кредитна спілка, не віднесена до груп суспільної важливості мають право також забезпечувати розробку стрес-сценаріїв і проводити стрес-тестування кредитного ризику у порядку, передбаченому цим Положенням.

118. Кредитні спілки мають право розробляти стрес-сценарії та проводити стрес-тестування інших видів ризиків у порядку, передбаченому цим Положенням.

22. Управління кредитним ризиком кредитної спілки

119. Кредитна спілка створює ефективну систему управління кредитним ризиком, що забезпечує виявлення, вимірювання, моніторинг, звітування, контроль і пом'якшення кредитного ризику як на індивідуальній, так і на портфельній основі.

120. Головний ризик-менеджер /підрозділ з управління ризиками створює та використовує систему внутрішнього вимірювання кредитного ризику, порівнює результати цього вимірювання з величиною кредитного ризику, розрахованою відповідно до вимог нормативно-правового акта з питань оцінки ризиків в кредитній спілці, та аналізує причини відхилення.

121. Кредитна спілка вимірює ризик концентрації, щонайменше в розрізі:

- 1) величини заборгованості за позичальниками (боржниками), групами осіб, пов'язаних з кредитною спілкою;
- 2) строків до погашення кредитів;
- 3) кредитних продуктів;
- 4) мети кредитування;
- 5) видів забезпечення за кредитами.

122. Кредитна спілка розробляє та періодично (не рідше одного разу на рік) переглядає кредитну політику з метою забезпечення її ефективності та відповідності рівню ризик-апетиту кредитної спілки.

123. Кредитна спілка доводить кредитну політику до працівників кредитної спілки, які беруть участь у процесі видачі та супроводження кредитів відповідно до функціональних обов'язків, і які повинні чітко розуміти підхід кредитної спілки до цього процесу та нести відповідальність за виконання

політики, порядків і процедур.

124. Кредитна політика кредитної спілки має містити:

- 1) перелік цільових напрямів кредитування;
- 2) загальні критерії прийнятності кредитування;
- 3) принципи управління ризиком концентрації;
- 4) загальні умови, на яких мають надаватися кредити: цінові умови, строковість, обсяги, види забезпечення та рівень забезпечення (покриття) заборгованості;
- 5) порядок ухвалення кредитних рішень;
- 6) процедуру делегування повноважень щодо ухвалення кредитних рішень.

125. Кредитна спілка визначає та використовує критерії прийнятності кредитування, які визначають, хто має право на отримання кредиту і в якому розмірі, які види кредиту доступні і на які строки, а також на яких умовах надаються такі кредити.

Кредитна спілка установлює критерії прийнятності кредитування, які не повинні прилаштовуватися до вимог та потреб пов'язаних з кредитною спілкою осіб.

126. Кредитна спілка, ухвалюючи рішення щодо надання кредиту здійснює аналіз інформації та проводить всебічне вимірювання ризиків та враховує такі фактори:

- 1) мету отримання кредиту та джерела його погашення;
- 2) кредитну історію і поточну платоспроможність боржника;
- 3) щодо кредитів на здійснення підприємницької діяльності - життєздатність бізнес-моделі фізичної особи – суб'єкта господарювання;
- 4) прийнятність та достатність забезпечення, можливість його реалізації;
- 5) додаткові умови кредитного договору, що забезпечують обмеження збільшення в майбутньому кредитного ризику;

6) прогнозні дані щодо необхідної суми формування резервів під очікувані кредитні збитки та величини кредитного ризику на момент видачі кредиту;

7) репутацію боржника та його здатність/готовність нести юридичну відповідальність та співпрацювати з кредитною спілкою з усіх питань, що можуть виникати протягом періоду користування кредитом;

8) надійність та достатність юридичної позиції кредитної спілки щодо умов кредитного договору та договорів забезпечення/застави для забезпечення належної співпраці з боржниками/заставаодавцями.

127. Кредитна спілка установлює значення лімітів кредитного ризику щонайменше щодо:

1) повноважень колегіального органу кредитної спілки щодо ухвалення кредитних рішень;

2) окремих боржників, а також пов'язаних з кредитною спілкою осіб;

3) ризику концентрації (максимального обсягу заборгованості) на одного боржника;

4) максимального обсягу майна, яке кредитна спілка має право набути у власність у рахунок погашення боргу боржників.

128. Кредитна спілка забезпечує належне управління процесом надання кредитів з метою запобігання перевищенню внутрішніх лімітів кредитного ризику, нормативів кредитного ризику, установлених нормативно-правовим актом з питань оцінки кредитного ризику.

129. Кредитна спілка створює та застосовує механізми внутрішнього контролю та інші механізми, що забезпечують своєчасне інформування керівників кредитної спілки про відхилення від політики, процедур та порушення встановлених лімітів ризиків для прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень.

130. Кредитна спілка установлює та впроваджує чіткий, послідовний процес ухвалення кредитних рішень, як для надання нових кредитів, так і для внесення змін до умов за діючими/наявними кредитами.

131. Кредитна спілка визначає перелік документів та інформації, необхідних для ухвалення кредитних рішень як щодо нових кредитів, так і зміни умов за діючими/наявними кредитами. Цей перелік повинен, щонайменше, містити:

1) заявку працівника, відповідального за надання кредитів/кредитного підрозділу (у разі його створення) з визначенням обсягу та умов кредитування, висновком щодо здатності боржника забезпечити належне обслуговування та повернення кредиту, а також описом та обґрунтуванням кредитного рішення, що пропонується для ухвалення;

2) висновок підрозділу з управління ризиками/головного ризик-менеджера;

3) висновок головного комплаєнс-менеджера для ухвалення кредитних рішень щодо кредитів пов'язаним з кредитною спілкою особам;

4) висновок юридичного підрозділу/працівника, що виконує функцію юридичної підтримки (якщо внутрішніми документами передбачається такий висновок).

132. Кредитна спілка за кожним кредитним рішенням формує документацію із паперових та/або електронних документів відповідно до вимог, визначених цим Положенням.

Кредитна спілка під час формування кредитної документації із електронних документів використовує електронні документи, які відповідають вимогам Законів України “Про електронні довірчі послуги”, “Про електронні документи та електронний документообіг”, “Про споживче кредитування”, “Про електронну комерцію” та нормативно-правових актів Національного банку щодо застосування електронного підпису або створені з використанням державних реєстрів, що є у вільному доступі.

Кредитна спілка у разі формування кредитної документації щодо ухвалення кредитного рішення з електронних документів повинна забезпечити виконання вимог законодавства України щодо виготовлення паперових примірників таких електронних документів.

133. Кредитне рішення повинно містити:

1) суму кредиту/ліміту та термін повернення (графік погашення) кредиту;

2) процентну ставку/маржу (у разі змінюваної ставки), витрати за кредитом, включаючи комісію за користування кредитом та терміни сплати процентів/комісій (за наявності);

3) зобов'язання боржника, які він має виконати для отримання кредиту (за потреби);

4) вимоги щодо забезпечення за кредитом (за потреби);

5) умови, яких має дотримуватись позичальник протягом дії кредитного договору у разі його укладення;

б) витяг з протоколу про прийняття рішення про надання кредиту, який має містити список осіб, які брали участь у прийнятті рішення, їх повноваження та особисту позицію кожної особи;

7) строк дії кредитного рішення (строк, протягом якого кредитна спілка має право укласти договір та видати кредит).

134. Кредитна спілка має право включати в кредитне рішення інформацію шляхом посилання на внутрішній документ/типовий договір, у якому зазначена така інформація, якщо він затверджений відповідним колегіальним органом кредитної спілки.

135. Кредитне рішення має базуватися на висновках працівників/підрозділів, визначених у пункті 131 глави 22 розділу IV цього Положення, та виключати суб'єктивне судження, що базується на факторі впливу членів, керівників кредитної спілки або третіх осіб з метою схвалення рішень щодо видачі кредитів на умовах, що можуть зашкодити або шкодять інтересам кредитної спілки.

136. Кредитна спілка з метою належного управління кредитним ризиком надає кредити пов'язаним з кредитною спілкою особам на умовах, які не можуть відрізнитись від звичайних умов надання кредитною спілкою таких видів кредитів іншим особам.

137. Члени ради кредитної спілки або колегіальних органів, які мають право ухвалювати кредитне рішення, не можуть бути залученими до схвалення рішення щодо видачі кредитів їм та/або особам, пов'язаним з ними.

138. Кредитна спілка надає кредит пов'язаній з кредитною спілкою особі, загальна сума боргу якої перед кредитною спілкою перевищує/перевищуватиме 3 % основного капіталу кредитної спілки, після ухвалення радою кредитної спілки прийнятого правлінням кредитної спілки або іншим колегіальним органом правління кредитної спілки рішення про надання такого кредиту.

139. Кредитна спілка забезпечує належне супроводження кредиту до його погашення, включаючи:

- 1) моніторинг кредитної справи боржника;
- 2) перевірку повноти пакета документів, отримання забезпечення та виконання інших умов, необхідних для надання кредиту (якщо це передбачено

кредитним договором), надання дозволу на перерахування коштів згідно з кредитним договором;

- 3) контроль установлених значень лімітів;
- 4) моніторинг виконання умов кредитного договору щодо погашення відсотків та основної суми боргу;
- 5) моніторинг дотримання боржником інших умов кредитного договору;
- 6) моніторинг своєчасного перегляду наявності та стану збереження забезпечення, а також переоцінки його ринкової (справедливої) вартості.

140. Кредитна справа боржника має включати всю інформацію, необхідну для належного вимірювання кредитного ризику, включаючи оцінку поточного фінансового стану боржника, а також контроль за виконанням умов, передбачених у кредитному рішенні та зазначених у кредитному договорі.

141. Кредитна спілка забезпечує належне зберігання кредитної справи боржника, що мінімізує ризик її знищення або псування в результаті обставин непереборної сили (форс-мажор), а також дій працівників кредитної спілки або третіх осіб. Переміщення, доповнення або тимчасове вилучення документів має бути задокументованим та проводитися виключно особами, які мають такі повноваження. Кредитна спілка забезпечує періодичний внутрішній контроль за повнотою кредитної справи боржника.

142. Кредитна спілка здійснює на постійній основі моніторинг портфеля кредитів на рівні кожної активної операції/групи фінансових активів, включаючи достатність сформованих кредитною спілкою резервів під очікувані кредитні збитки та величини кредитного ризику відповідно до вимог нормативно-правового акту з питань оцінки кредитного ризику.

143. Кредитна спілка розробляє та впроваджує комплексні процедури та інформаційні системи щодо управління ризиками для моніторингу портфеля кредитів на рівні кожної активної операції/групи фінансових активів. Кредитна спілка у цих процедурах визначає підходи до раннього виявлення у боржників/контрагентів ознак потенційної проблемності, заходи щодо запобігання збільшенню кредитного ризику та перелік управлінської звітності.

144. Кредитна спілка запроваджує ефективну систему кредитного моніторингу на рівні кожної активної операції/групи фінансових активів, яка включає такі заходи:

1) оцінку поточного фінансового стану боржника для кредитів, що оцінюються на індивідуальній основі;

2) моніторинг виконання умов кредитного договору щодо погашення відсотків та основної суми боргу;

3) моніторинг дотримання боржником інших умов кредитного договору;

4) моніторинг своєчасного перегляду наявності та стану збереження забезпечення, а також його ринкової (справедливої) вартості;

5) своєчасне інформування керівників кредитної спілки щодо виявлених проблем з метою вжиття заходів для запобігання збільшенню кредитного ризику.

145. Кредитна спілка має право створити систему моніторингу якості кредитів на груповій основі, яка відповідає характеру, масштабу та структурі портфеля кредитів кредитної спілки.

146. Кредитна спілка здійснює моніторинг портфеля кредитів, під час якого забезпечує оцінку таких показників:

1) якості портфеля кредитів залежно від кількості днів прострочення боргу в розрізі:

боржників або групи пов'язаних з кредитною спілкою осіб;
кредитних продуктів;

2) структури видів забезпечення за кредитами;

3) повноти сформованих кредитною спілкою резервів під очікувані кредитні збитки відповідно до вимог МСФЗ та величини кредитного ризику відповідно до вимог нормативно-правового акту з питань оцінки кредитного ризику.

Кредитна спілка має право здійснювати моніторинг портфеля кредитів, що забезпечує оцінку інших показників додатково до встановлених у пункті 146 глави 22 розділу IV цього Положення.

147. Кредитна спілка проводить перегляд кредитів боржників не пізніше ніж через один рік з дати видачі кредиту та в подальшому – не рідше ніж один раз на рік.

148. Метою перегляду кредитів є:

1) перевірка правильності оцінки фінансового стану боржника, якості обслуговування боргу, ймовірності дефолту та втрат у разі дефолту боржника,

ринкової (справедливої) вартості забезпечення, розміру резервів під очікувані кредитні збитки та величини кредитного ризику;

2) визначення плану подальших дій кредитної спілки щодо боржника.

149. Кредитна спілка використовує результати перегляду кредитів для удосконалення процедур надання, моніторингу кредитів та контролю за дотриманням цих процедур.

150. Предметом перегляду кредитів є кредити, за якими обсяг боргу щодо одного боржника (без урахування суми сформованих резервів під очікувані кредитні збитки) станом на дату перегляду становить:

1) більше десяти розмірів мінімальної заробітної плати, установлені законодавством України – для боржника – пов'язаної з кредитною спілкою особи;

2) більше 3% загального обсягу портфеля кредитів кредитної спілки (без урахування сум сформованих резервів під очікувані кредитні збитки) – для інших кредитів.

151. Кредитна спілка визначає процедуру перегляду кредитів, що включає:

1) перелік, функції та порядок взаємодії учасників процесу перегляду кредитів, їх повноваження і відповідальність;

2) періодичність перегляду;

3) вимоги до переоцінки забезпечення в рамках перегляду;

4) оцінку можливих змін у здатності боржника обслуговувати кредит;

5) вимоги до документування результатів перегляду;

6) вимоги до рекомендацій або дій, що можуть бути результатом перегляду;

7) вимоги щодо термінів та формату надання звітів про результати перегляду кредитів раді кредитної спілки.

152. Перегляд кредитів проводиться колегіальним органом кредитної спілки згідно з рівнем розподілу повноважень, що діють на момент перегляду кредитів.

153. Кредитний комітет кредитної спілки здійснює перегляд кредитів з

урахуванням актуальних висновків, а саме:

- 1) висновку кредитного підрозділу з пропозиціями відносно подальших дій щодо боржника;
- 2) висновку підрозділу з управління ризиками/головного ризик-менеджера, що містить детальну оцінку ризиків боржника та динаміки їх зміни порівняно з датою видачі/останнього перегляду;
- 3) висновку щодо фінансового стану боржника, зовнішнього середовища, у якому він працює, та стану виконання ним зобов'язань за кредитним договором.

Колегіальний орган кредитної спілки має право здійснювати перегляд кредитів з урахуванням інших актуальних висновків додатково до визначених у пункті 153 глави 22 розділу IV цього Положення.

154. Кредитна спілка забезпечує контроль за оцінкою майна, яке кредитна спілка отримала/має намір отримати в заставу, майна, яке кредитна спілка набула/має намір набути у власність у рахунок погашення заборгованості боржника/контрагента (далі – майно).

Зазначений контроль може здійснюватися головним ризик-менеджером.

155. Контроль за оцінкою майна передбачає здійснення на регулярній основі верифікації (актуалізації) вартості майна.

156. Кредитна спілка здійснює верифікацію (актуалізацію) вартості майна, визначеної під час здійснення оцінки майна, шляхом:

- 1) проведення аналізу звіту про оцінку майна/внутрішнього звіту кредитної спілки про оцінку майна (індивідуальна верифікація вартості майна) щодо його відповідності вимогам законодавства України/внутрішнім документам;
- 2) зіставлення вартості майна, визначеної у звіті про оцінку майна, із вартістю подібного майна, що міститься у відповідних зовнішніх базах статистичних даних, до яких кредитна спілка має доступ (автоматична верифікація вартості майна).

157. Кредитна спілка здійснює верифікацію (актуалізацію) вартості майна, за яким є рішення про набуття його кредитною спілкою у власність у рахунок погашення боргу боржника/контрагента, до моменту такого набуття та надалі залежно від обраного кредитною спілкою методу верифікації вартості майна.

158. Кредитна спілка першої групи суспільної важливості має право

здійснювати не рідше одного разу на рік стрес-тестування кредитного ризику для короткострокових та довгострокових стрес-сценаріїв, що можуть реалізуватися як для кредитної спілки, так і для ринку в цілому, з метою виявлення факторів можливого підвищення кредитного ризику та оцінки відповідності результатів здійснення стрес-тестування встановленому кредитною спілкою рівню ризик-апетиту.

159. Кредитна спілка за результатами здійснення стрес-тестування визначає прогнозовану величину резервів під очікувані кредитні збитки, які необхідно буде сформувати відповідно до вимог МСФЗ, а також прогнозований розмір кредитного ризику у разі реалізації стрес-сценаріїв.

160. Кредитна спілка має право використовувати стрес-сценарії, які базуються на:

- 1) припущеннях щодо шокової зміни основних макроекономічних показників;
- 2) припущеннях щодо зміни рівня прострочення, ймовірності дефолту боржників у разі зміни макроекономічних показників;
- 3) припущеннях щодо зміни ринкової (справедливої) вартості застави у разі зміни макроекономічних показників;
- 4) власних припущеннях щодо питань, пов'язаних з реалізацією бізнес-плану кредитної спілки.

161. Кредитна спілка використовує результати здійснення стрес-тестування для коригування своєї стратегії, кредитної політики та політики управління кредитним ризиком.

162. Головний ризик-менеджер подає раді кредитної спілки та комітету з управління ризиками управлінську звітність щодо кредитного ризику не рідше одного разу на рік.

Головний ризик-менеджер не пізніше наступного робочого дня після виявлення ризику інформує раду кредитної спілки, комітет з управління ризиками, правління кредитної спілки та кредитний комітет про значне підвищення кредитного ризику (наближення фактичних показників кредитного ризику до встановлених значень лімітів або порушення лімітів).

23. Управління ризиком ліквідності кредитної спілки

163. Кредитна спілка створює ефективну систему управління ризиком ліквідності для забезпечення підтримання достатнього рівня ліквідності як в звичайних, так і стресових ситуаціях.

164. Правління кредитної спілки та/або головний ризик-менеджер не пізніше наступного робочого дня інформують раду кредитної спілки щодо нових та/або непередбачуваних значних загроз ліквідності кредитної спілки щодо:

- 1) зростання вартості ресурсів для кредитної спілки, що не супроводжується відповідними змінами на ринку;
- 2) зростання концентрації зобов'язань кредитної спілки;
- 3) зростання дефіциту ліквідності та/або зникнення/зменшення можливості його покриття.

165. Прогнозування грошових потоків кредитної спілки має базуватися на контрактних строках (виплат, погашення кредитів), з урахуванням припущень щодо погашення кредитів.

Кредитна спілка формує судження щодо обґрунтованості таких припущень та здійснює перегляд цих припущень у разі зміни ринкового середовища, але не рідше одного разу на рік.

166. Кредитна спілка для вимірювання ризику ліквідності має право використовувати такі інструменти моніторингу:

1) аналіз дотримання нормативів ліквідності, установлених Національним банком;

2) GAP-аналіз, що відображає часову неузгодженість між вимогами та зобов'язаннями кредитної спілки (як балансовими, так і позабалансовими) за контрактними або очікуваними строками погашення;

3) аналіз концентрації зобов'язань/активів кредитної спілки за значимими групами клієнтів/контрагентів, інструментами/продуктами, а саме коефіцієнтів концентрації в загальних зобов'язаннях/активах кредитної спілки за:

п'ятьма та десятьма найбільшими позичальниками за сукупним обсягом кредитів за усіма укладеними договорами;

п'ятьма та десятьма найбільшими вкладниками за сукупним обсягом внесків (вкладів) своїх членів на депозитні рахунки.

Кредитна спілка здійснює розрахунок цих коефіцієнтів концентрації за зобов'язаннями/активами кредитної спілки в цілому та для критичних для кредитної спілки часових інтервалів. Кредитна спілка самостійно визначає критичні для неї часові інтервали на підставі суджень;

4) аналіз інформації про ситуацію на ринку фінансових послуг, а також ринкових характеристик цінних паперів, депозитів у банках, включених до переліку високоякісних ліквідних активів.

Кредитна спілка для вимірювання ризику ліквідності має право використовувати інші інструменти моніторингу додатково до встановлених у пункті 166 глави 23 розділу IV цього Положення.

167. Кредитна спілка установлює такі ліміти для контролю ризику ліквідності:

1) кумулятивного розриву (cumulative GAP) між вимогами та зобов'язаннями кредитної спілки для часових інтервалів до одного року, що розрахований на підставі GAP-аналізу;

2) концентрації фінансування кредитної спілки за п'ятьма та десятьма найбільшими членами, іншими кредиторами кредитної спілки, пов'язаними особами.

168. Кредитна спілка установлює значення лімітів на основі припущень щодо можливих шляхів покриття дефіциту ліквідності.

169. Головний ризик-менеджер/підрозділ з управління ризиками не пізніше наступного робочого дня інформує раду кредитної спілки, комітет з управління ризиками, правління про факти значного погіршення ліквідності кредитної спілки та порушення лімітів ліквідності.

170. Кредитна спілка здійснює на постійній основі моніторинг та контроль за величиною ризику ліквідності та потребою у фінансуванні.

171. Кредитна спілка забезпечує наявність необхідного обсягу необтяжених високоякісних ліквідних активів, який складається з найбільш високоякісних ліквідних необтяжених активів, які можна використовувати як заставу для залучення коштів у найкоротші строки без значних втрат і дисконтів за різних умов функціонування кредитної спілки.

24. Управління операційним ризиком кредитної спілки

172. Кредитна спілка оцінює операційний ризик з урахуванням його взаємозв'язку та впливу на інші ризики, що притаманні діяльності кредитної спілки.

173. Кредитна спілка розробляє та впроваджує процедури контролю за повнотою та якістю даних про події операційного ризику, що передбачають:

1) розподіл обов'язків та відповідальності між підрозділами/працівниками кредитної спілки щодо контролю за повнотою та якістю даних про події операційного ризику кредитної спілки під час їх збору, унесення до інформаційної системи управління ризиками та подальшої перевірки;

2) заходи поточного та подальшого контролю за повнотою та якістю даних про події операційного ризику, включаючи автоматизовані та/або ручні перевірки щодо відсутності помилок та суперечливості даних, відповідності обліковим, фінансовим, статистичним даним та даним управлінської звітності кредитної спілки.

174. Кредитна спілка забезпечує управління операційним ризиком, дотримуючись моделі трьох ліній:

1) працівники, підрозділи, що перебувають на першій лінії, відповідають за виявлення та оцінювання операційного ризику, ужиття управлінських заходів та звітування щодо таких ризиків;

2) на другій лінії головний ризик-менеджер/підрозділ з управління ризиками виконує такі функції, як:

вимірювання величини операційного ризику кредитної спілки;

консультування інших працівників кредитної спілки з питань управління операційним ризиком;

формування зведеної звітності про результати управління операційним ризиком в кредитній спілці;

контроль за виконанням заходів щодо уникнення, передавання та пом'якшення операційного ризику;

супровід та підтримка інформаційної системи управління ризиками, включаючи збір, накопичення і аналіз даних щодо внутрішніх подій операційного ризику, верифікації подій, дослідження значних подій;

3) на третій лінії внутрішній аудитор/підрозділ внутрішнього аудиту здійснює оцінку ефективності системи управління операційним ризиком підрозділами/працівниками першої та другої ліній, включаючи оцінку ефективності системи внутрішнього контролю.

175. Кредитна спілка з метою виявлення та вимірювання операційного ризику має право використовувати такі інструменти:

1) аналіз результатів перевірок, здійснених підрозділом внутрішнього аудиту та зовнішнім аудитором;

2) створення та ведення реєстру внутрішніх подій операційного ризику в інформаційній системі управління ризиками та аналіз накопиченої в ній інформації.

Кредитна спілка уносить операційні події в інформаційну систему управління ризиками з урахуванням визначених кредитною спілкою критеріїв звітування.

Кредитна спілка, крім обов'язкових інструментів виявлення та вимірювання операційного ризику, має право використовувати такий додатковий інструмент, як реєстр зовнішніх подій операційного ризику та аналіз накопиченої в ньому інформації, та інші інструменти. Інформація щодо зовнішніх подій операційного ризику вноситься до інформаційної системи управління ризиками підрозділом управління ризиками/головним ризик-менеджером на підставі інформації з відкритих джерел, спеціалізованих баз даних або в рамках обміну інформацією між кредитними спілками та має містити складові, аналогічні складовим реєстру внутрішніх подій операційного ризику інформаційної системи управління ризиками.

176. Кредитна спілка забезпечує своєчасне виявлення значних подій операційного ризику та невідкладне повідомлення про такі події головного ризик-менеджера/підрозділу з управління ризиками (у разі його створення).

177. Головний ризик-менеджер/підрозділ з управління ризиками не пізніше наступного робочого дня після виявлення значного ризику інформує раду кредитної спілки, комітет з управління ризиками, правління про значне підвищення операційних ризиків з метою прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень.

V. Система управління ризиками небанківських фінансових установ, що надають кошти у позику, компаній з надання гарантій, платіжних установ

25. Загальні вимоги до системи управління ризиками

178. Дія цього розділу поширюється на:

1) небанківські фінансові установи, інші ніж кредитні спілки, що надають кошти у позику;

2) небанківські фінансові установи, які мають одну з ліцензій, на підставі якої здійснюють діяльність з надання фінансових послуг з надання гарантій, що видана Національним банком України або Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі – компанії з надання гарантій);

3) платіжні установи, що надають послуги з виконання платіжних операцій з рахунку/на рахунок користувача (крім платіжних операцій з електронними грошима), за умови що кошти для виконання платіжної операції надаються користувачу надавачем платіжних послуг на умовах кредиту.

179. Небанківські фінансові установи, перелічені у пункті 178 глави 25 розділу V цього Положення (далі – фінансова компанія), створюють комплексну,

адекватну, ефективну систему управління ризиками, що враховує основні вимоги до організації системи управління ризиками, викладені у розділі II цього Положення та особливості, викладені у розділі V цього Положення.

180. Фінансова компанія забезпечує здійснення комплексного вимірювання щонайменше таких притаманних її діяльності суттєвих видів ризиків, а саме:

- 1) кредитного ризику;
- 2) операційного ризику.

181. Компанії з надання гарантій, платіжні установи, що надають послуги з виконання платіжних операцій з рахунку/на рахунок користувача (крім платіжних операцій з електронними грошима), за умови що кошти для виконання платіжної операції надаються користувачу надавачем платіжних послуг на умовах кредиту забезпечують також здійснення вимірювання ризику ліквідності з урахуванням норм, встановлених главою 23 розділу IV цього Положення.

Фінансова компанія має право здійснювати вимірювання інших видів ризиків, на які вона наражається під час своєї діяльності, що за її судженням є суттєвими.

182. Політика управління ризиками фінансової компанії у доповнення до положень, передбачених пунктом 52 глави 11 розділу II цього Положення, має містити:

- 1) щодо кредитного ризику:
підходи щодо кредитного адміністрування та моніторингу;
підходи щодо перегляду кредитів, уключаючи кредити, надані пов'язаним з фінансовою компанією особам;
- 2) щодо операційного ризику:
критерії визначення значних подій операційного ризику, порядок їх дослідження та ескалації інформації щодо таких подій керівникам фінансової компанії;
критерії звітування для подій операційного ризику та обґрунтування таких критеріїв;
- 3) щодо ризику ліквідності - принципи диверсифікації активів та джерел фінансування з точки зору їх впливу на ризик ліквідності.

183. Фінансова компанія повинна забезпечити актуалізацію політики управління ризиками з метою її відповідності стратегії управління ризиками, організаційній структурі, бізнес-моделі фінансової компанії.

184. Фінансова компанія розробляє та запроваджує управлінську звітність про ризики, яка включає звіти щодо:

1) кредитного ризику:

концентрації портфеля кредитів у розрізі боржників, груп пов'язаних з фінансовою компанією осіб, видів економічної діяльності та географічних регіонів, фінансових класів, продуктів, видів забезпечення за кредитними договорами;

розміру та якості портфеля кредитів у розрізі кількості днів прострочення боргу, класифікації згідно з внутрішньою оцінкою фінансової компанії, включаючи непрацюючі кредити;

рівня сформованих резервів під очікувані кредитні збитки відповідно до вимог МСФЗ;

контролю за оцінкою майна, включаючи результати проведення верифікації вартості майна;

списань кредитів, а також обсягу погашення списаних кредитів;

порушень фінансовою компанією установлених значень лімітів кредитного ризику, а також інформації щодо авторизованих перевищень лімітів;

2) операційного ризику:

узагальнених даних подій операційного ризику, аналіз їх динаміки у порівнянні з попередніми періодами;

значних подій операційного ризику, результатів дослідження їх причин та заходів щодо запобігання таким подіям у майбутньому;

3) ризику ліквідності:

порушень нормативів/коефіцієнтів ліквідності, установлених нормативно-правовими актами;

результатів GAP-аналізу;

концентрації активів/зобов'язань;

обсягів високоякісних ліквідних активів та їх достатності для покриття зобов'язань;

порушень фінансовою компанією установлених значень лімітів ліквідності (якщо вони встановлені нормативно-правовими актами), а також інформації щодо авторизованих перевищень лімітів.

185. Фінансова компанія забезпечує вимірювання кредитного ризику та розрахунок резервів під кредитні операції головним ризик-менеджером/підрозділом з управління ризиками.

Зазначена функція може бути передана на аутсорсинг спеціалізованій компанії, що здійснює такі розрахунки за умови дотримання фінансовою компанією вимог щодо незалежності проведення таких розрахунків. При цьому відповідальність за достовірність розрахунків та ефективність управління

кредитним ризиком залишається за головним ризик-менеджером.

Фінансова компанія має право покладати на головного ризик-менеджера функції головного комплаєнс-менеджера.

186. Фінансова компанія має право здійснювати вимірювання інших видів ризиків, на які вона наражається під час своєї діяльності, що за її судженням є суттєвими.

26. Управління кредитним ризиком фінансової компанії

187. Головний ризик-менеджер/підрозділ з управління ризиками створює та використовує систему внутрішнього вимірювання кредитного ризику.

188. Фінансова компанія вимірює ризик концентрації в розрізі:

- 1) величини заборгованості за боржниками, групами пов'язаних з фінансовою компанією осіб;
- 2) строків до погашення кредитів;
- 3) кредитних продуктів;
- 4) видів економічної діяльності позичальника/мети кредитування;
- 5) видів забезпечення за кредитами.

189. Фінансова компанія розробляє та періодично (не рідше одного разу на рік) переглядає кредитну політику з метою забезпечення її ефективності та відповідності рівню ризик-апетиту фінансової компанії.

190. Фінансова компанія формує і запроваджує кредитну політику з урахуванням таких зовнішніх і внутрішніх факторів:

- 1) ринкова позиція фінансової компанії;
- 2) макроекономічне середовище;
- 3) внутрішнє операційне середовище, включаючи персонал;
- 4) наявні технології, інформаційні системи управління ризиками.

191. Фінансова компанія доводить кредитну політику, політику, порядки та процедури управління кредитним ризиком до працівників фінансової компанії, які беруть участь у процесі видачі/придбання та супроводження кредитів відповідно до функціональних обов'язків, і які повинні чітко розуміти підхід фінансової компанії до цього процесу та нести відповідальність за виконання

політики, порядків і процедур.

192. Кредитна політика фінансової компанії має містити:

- 1) визначення цільових напрямів (ринків) кредитування/надання гарантій та їх загальні характеристики;
- 2) перелік цільових напрямів кредитування/надання гарантій в розрізі видів економічної діяльності, географічних регіонів;
- 3) загальні критерії прийнятності кредитування/надання гарантій;
- 4) принципи управління ризиком концентрації;
- 5) загальні умови, на яких мають надаватися кредити/гарантії: цінові умови, строковість, обсяги, види забезпечення та рівень забезпечення (покриття) заборгованості;
- 6) порядок ухвалення кредитних рішень;
- 7) процедуру делегування повноважень щодо ухвалення кредитних рішень.

193. Фінансова компанія визначає і використовує критерії прийнятності кредитування, які визначають, хто має право на отримання кредиту і в якому розмірі, які види кредиту доступні і на які строки, а також на яких умовах надаються такі кредити.

Фінансова компанія установлює критерії прийнятності кредитування, які не повинні прилаштовуватися до вимог та потреб пов'язаних з фінансовою компанією осіб.

194. Фінансова компанія, ухвалюючи рішення щодо надання кредиту/гарантії здійснює аналіз інформації та проводить всебічну оцінку ризиків. Фінансова компанія під час схвалення кредитного рішення враховує такі фактори:

- 1) мету отримання кредиту та джерела його погашення;
- 2) кредитну історію і поточну платоспроможність боржника, виходячи з фінансових тенденцій попередніх періодів та прогнозів руху грошових коштів за різними сценаріями;
- 3) прийнятність та достатність забезпечення, можливість його реалізації;

4) додаткові умови кредитного договору, що забезпечують обмеження збільшення в майбутньому кредитного ризику;

5) репутацію боржника та його здатність/готовність нести юридичну відповідальність та співпрацювати з фінансовою компанією з усіх питань, що можуть виникати протягом періоду користування кредитом;

6) надійність та достатність юридичної позиції фінансової компанії щодо умов кредитного договору та договорів забезпечення/застави для забезпечення належної співпраці з боржниками/контрагентами/заставаодавцями.

195. Фінансова компанія установлює значення лімітів кредитного ризику щонайменше щодо:

1) повноважень колегіального органу фінансової компанії щодо ухвалення кредитних рішень;

2) окремих боржників, а також груп пов'язаних з фінансовою компанією осіб;

3) ризику концентрації (максимального обсягу заборгованості):
на одного боржника;
на боржників, що мають спільний вид економічної діяльності;
на боржників одного географічного регіону (регіон, у якому здійснює діяльність або проживає боржник, який може відрізнятись від регіону його реєстрації);

4) ризику контрагента в розрізі кожного з них;

5) максимального обсягу майна, яке фінансова компанія може набути у власність у рахунок погашення боргу боржників.

196. Фінансова компанія забезпечує належне управління процесом надання кредитів з метою запобігання перевищенню внутрішніх лімітів кредитного ризику.

197. Фінансова компанія створює та застосовує механізми внутрішнього контролю та інші механізми, що забезпечують своєчасне інформування керівників фінансової компанії про відхилення від політики, процедур та порушення встановлених лімітів ризиків для прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень.

198. Фінансова компанія установлює та впроваджує чіткий процес ухвалення кредитних рішень, включаючи автоматичне ухвалення кредитних рішень, як для надання нових кредитів, так і для внесення змін до умов за

діючими/наявними кредитами.

Фінансова компанія має право автоматизувати процес автоматичного ухвалення кредитних рішень за стандартизованими кредитними продуктами або здійснювати автоматичне ухвалення кредитних рішень без автоматизації відповідно до алгоритму, описаного у внутрішніх документах.

199. Фінансова компанія визначає перелік документів та інформації, необхідних для ухвалення кредитних рішень як щодо нових кредитів, так і зміни умов за діючими/наявними кредитами. Для кредитних рішень, ухвалення яких не є автоматичним, цей перелік повинен, щонайменше, містити:

1) заявку кредитного підрозділу/працівника, відповідального за надання кредитів з визначенням структури та умов кредитування, з висновком щодо здатності боржника забезпечити належне обслуговування та повернення кредиту, а також з описом та обґрунтуванням кредитного рішення, що пропонується для ухвалення;

2) висновок підрозділу з управління ризиками/головного ризик-менеджера;

3) висновок головного комплаєнс-менеджера (за наявності)/ головного ризик-менеджера щодо ухвалення кредитних рішень щодо кредитів пов'язаним з фінансовою компанією особам;

4) висновок юридичного підрозділу/особи, яка виконує функції юридичної підтримки (якщо внутрішніми документами передбачається такий висновок).

Перелік може містити інші документи, визначені внутрішніми документами фінансової компанії.

200. Фінансова компанія за кожним кредитним рішенням формує документацію із паперових та/або електронних документів відповідно до вимог, визначених цим Положенням.

Фінансова компанія під час формування документації із електронних документів використовує електронні документи, які відповідають вимогам Законів України “Про електронні довірчі послуги”, “Про електронні документи та електронний документообіг”, “Про споживче кредитування”, “Про електронну комерцію” та нормативно-правових актів Національного банку щодо застосування електронного підпису або створені з використанням державних реєстрів, що є у вільному доступі.

Фінансова компанія у разі формування кредитної документації щодо ухвалення кредитного рішення з електронних документів повинна забезпечити виконання вимог законодавства України щодо виготовлення паперових примірників таких електронних документів.

201. Кредитне рішення повинно обов'язково містити:

- 1) суму кредиту/ліміту та термін повернення (графік погашення) кредиту;
- 2) процентну ставку/маржу (у разі змінюваної ставки), комісію за користування кредитом та терміни сплати процентів/комісій (за наявності);
- 3) зобов'язання боржника, які він має виконати для отримання кредиту (за потреби);
- 4) вимоги щодо застави/забезпечення за кредитом (за потреби);
- 5) умови, яких повинен дотримуватися боржник протягом дії кредитного договору.

202. Кредитне рішення, ухвалення якого не є автоматичним, крім інформації, зазначеної в пункті 201 глави 26 розділу V цього Положення, повинно містити:

- 1) витяг з протоколу про прийняття рішення про надання кредиту, який має містити список осіб, які брали участь у прийнятті рішення, їх повноваження та особисту позицію кожної особи, результат голосування;
- 2) строк дії кредитного рішення (строк, протягом якого фінансова компанія має право укласти договір та видати кредит).

203. Фінансова компанія має право включати в кредитне рішення інформацію шляхом посилання на внутрішній документ/типовий договір, у якому зазначена така інформація, якщо він затверджений відповідним колегіальним органом фінансової компанії.

204. Кредитне рішення має базуватися на висновках працівників/підрозділів, визначених у пункті 199 глави 26 розділу V цього Положення, та виключати суб'єктивне судження, що базується на факторі впливу учасників, керівників фінансової компанії або третіх осіб з метою схвалення рішень щодо видачі кредитів на умовах, що можуть зашкодити або шкодять інтересам фінансової компанії.

Висновки працівників/підрозділів, визначених у пункті 199 глави 26 розділу V цього Положення, у разі використання фінансовою компанією процесу автоматичного ухвалення кредитних рішень, повинні бути враховані під час побудови, тестування і валідації моделі та затвердження умов відповідного кредитного продукту.

205. Фінансова компанія, з метою належного управління кредитним

ризиком, надає кредити пов'язаним з фінансовою компанією особам на умовах, які не можуть відрізнятися від звичайних умов надання таких видів кредитів іншим особам.

206. Керівники фінансової компанії або члени колегіальних органів фінансової компанії, які мають право ухвалювати кредитне рішення, не можуть бути залученими до схвалення рішення щодо видачі кредитів особам, пов'язаним з ними.

207. Фінансова компанія надає кредит пов'язаній з фінансовою компанією особі, загальна сума боргу якої перед фінансовою компанією перевищує/перевищуватиме 1% капіталу фінансової компанії, після ухвалення вищим органом управління фінансової компанії прийнятого виконавчим органом фінансової компанії або іншим колегіальним органом виконавчого органу фінансової компанії рішення про надання такого кредиту.

208. Фінансова компанія створює підрозділ/визначає відповідального працівника, що виконує функції кредитного адміністрування, що у взаємодії з кредитним підрозділом, забезпечує належне супроводження кредиту протягом його видачі та моніторингу, уключаючи:

- 1) моніторинг кредитної справи боржника;
- 2) моніторинг виконання умов кредитного договору щодо погашення відсотків та основної суми боргу;
- 3) моніторинг дотримання боржником інших умов кредитного договору;
- 4) моніторинг своєчасного перегляду наявності та стану збереження забезпечення, а також переоцінки його ринкової (справедливої) вартості.

209. Підрозділ кредитного адміністрування/відповідальний працівник для уникнення конфлікту інтересів повинен:

- 1) бути незалежним від підрозділів, що здійснюють активні операції;
- 2) отримувати винагороду, що не залежить від таких показників, як обсяг кредитів та обсяг прибутку, отриманого фінансовою компанією у короткостроковому періоді.

210. Кредитна справа боржника має включати всю інформацію, необхідну для належного вимірювання кредитного ризику, уключаючи оцінку якості обслуговування боргу боржником, а також контроль за виконанням умов, передбачених у кредитному рішенні та зазначених в кредитному договорі.

211. Фінансова компанія забезпечує належне зберігання кредитної справи боржника (включаючи справи в електронному архіві), що мінімізує ризик її знищення або псування в результаті обставин непереборної сили (форс-мажор), а також дій працівників фінансової компанії або третіх осіб. Переміщення, додавання або тимчасове вилучення документів має бути задокументованим та проводиться виключно особами, які мають такі повноваження. Фінансова компанія забезпечує періодичний внутрішній контроль за повнотою кредитної справи боржника.

212. Фінансова компанія здійснює на постійній основі моніторинг портфеля кредитів на рівні кожної активної операції/групи фінансових активів, уключаючи достатність сформованих фінансовою компанією резервів під очікувані кредитні збитки.

213. Фінансова компанія розробляє та впроваджує комплексні процедури та інформаційні системи щодо управління ризиками для моніторингу портфеля кредитів на рівні кожної активної операції/групи фінансових активів. Фінансова компанія у цих процедурах визначає підходи до раннього виявлення у боржників/контрагентів ознак потенційної проблемності, заходи щодо запобігання збільшенню кредитного ризику та перелік управлінської звітності.

214. Фінансова компанія запроваджує ефективну систему кредитного моніторингу на рівні кожної активної операції/групи фінансових активів, яка включає такі заходи:

- 1) оцінку поточного фінансового стану боржника для кредитів, що оцінюються на індивідуальній основі;
- 2) моніторинг виконання умов кредитного договору щодо погашення відсотків та основної суми боргу;
- 3) моніторинг дотримання боржником інших умов кредитного договору;
- 4) моніторинг своєчасного перегляду наявності та стану збереження забезпечення, а також його ринкової (справедливої) вартості;
- 5) своєчасне задокументоване інформування керівників фінансової компанії щодо виявлених проблем з метою вжиття заходів для запобігання збільшенню кредитного ризику.

215. Фінансова компанія має право створити систему моніторингу якості кредитів на груповій основі, яка відповідає характеру, масштабу та структурі портфеля кредитів фінансової компанії.

216. Фінансова компанія здійснює моніторинг портфеля кредитів, під час якого забезпечує оцінку таких показників:

1) якості портфеля кредитів залежно від кількості днів прострочення боргу в розрізі:

- боржників або групи осіб, пов'язаних з фінансовою компанією;
- боржників, що мають спільний вид економічної діяльності;
- боржників одного географічного регіону;
- кредитних продуктів;

2) структури забезпечення за кредитами;

3) повноти сформованих фінансовою компанією резервів під очікувані кредитні збитки відповідно до вимог МСФЗ.

Фінансова компанія має право здійснювати моніторинг портфеля кредитів, що забезпечує оцінку інших показників додатково до встановлених у пункті 216 глави 26 розділу V цього Положення.

217. Фінансова компанія проводить перегляд кредитів (credit review) не пізніше ніж через один рік з дати видачі кредиту та в подальшому – не рідше ніж один раз на рік.

218. Метою перегляду кредитів є:

1) перевірка правильності оцінки фінансового стану боржника, ймовірності дефолту та втрат у разі дефолту боржника/контрагента, ринкової (справедливої) вартості забезпечення, розміру резервів під очікувані кредитні збитки та величини кредитного ризику;

2) визначення плану подальших дій фінансової компанії щодо боржника.

219. Фінансова компанія використовує результати перегляду кредитів для удосконалення процедур надання, моніторингу кредитів та контролю за дотриманням цих процедур.

220. Предметом перегляду кредитів є кредити, за якими обсяг боргу щодо одного боржника (без урахування суми сформованих резервів під очікувані кредитні збитки) станом на дату перегляду становить:

1) більше десяти розмірів мінімальної заробітної плати, установлені законодавством України – для боржника - пов'язаної з фінансовою компанією особи;

2) більше 1% загального обсягу портфеля кредитів фінансової компанії (без урахування сум сформованих резервів під очікувані кредитні збитки) – для інших кредитів.

221. Фінансова компанія визначає процедуру перегляду кредитів, що може включати:

- 1) перелік, функції та порядок взаємодії учасників процесу перегляду кредитів, їх повноваження і відповідальність;
- 2) періодичність перегляду;
- 3) вимоги до переоцінки застави в рамках перегляду;
- 4) оцінку можливих змін у здатності боржника обслуговувати кредит;
- 5) вимоги до документування результатів перегляду;
- 6) вимоги до рекомендацій або дій, що можуть бути результатом перегляду;
- 7) вимоги щодо термінів та формату надання звітів про результати перегляду кредитів органам фінансової компанії.

222. Перегляд кредитів проводиться колегіальним органом фінансової компанії згідно з рівнем розподілу повноважень, що діють на момент перегляду кредитів.

223. Колегіальний орган фінансової компанії здійснює перегляд кредитів з урахуванням актуальних висновків, а саме:

- 1) висновку кредитного підрозділу з пропозиціями відносно подальших дій щодо боржника;
- 2) висновку підрозділу з управління ризиками/головного ризик-менеджера, що містить детальну оцінку ризиків боржника та динаміки їх зміни порівняно з датою видачі/останнього перегляду;
- 3) висновку щодо фінансового стану боржника та стану виконання ним зобов'язань за кредитним договором.

Колегіальний орган фінансової компанії має право здійснювати перегляд кредитів з урахуванням інших актуальних висновків додатково до визначених у пункті 223 глави 26 розділу V цього Положення

224. Колегіальний орган фінансової компанії за результатами перегляду кредиту у разі обґрунтованої доцільності розробляє заходи щодо сприяння

підвищенню або запобігання зниженню кредитної якості боржника.

225. Фінансова компанія забезпечує контроль за оцінкою майна, яке фінансова компанія отримала/має намір отримати в заставу, майна, яке фінансова компанія набула/має намір набути у власність у рахунок погашення заборгованості боржника/контрагента (далі – майно).

226. Контроль за оцінкою майна передбачає:

1) здійснення на регулярній основі контролю за відсутністю конфлікту інтересів між керівниками фінансової компанії та суб'єктом оціночної діяльності (далі – оцінювач);

2) здійснення контролю за заміною (ротацією) оцінювача після двох послідовних оцінок ним одного і того самого майна;

227. Головний ризик-менеджер подає раді/вищому органу управління фінансової компанії, комітету з управління ризиками, кредитному комітету (за їх наявності) управлінську звітність щодо кредитного ризику не рідше одного разу на квартал.

Головний ризик-менеджер не пізніше наступного робочого дня після виявлення ризику інформує раду/вищий орган управління фінансової компанії, комітет з управління ризиками, правління/виконавчий орган фінансової компанії та кредитний комітет про значне підвищення кредитного ризику (наближення фактичних показників кредитного ризику до встановлених значень лімітів або порушення лімітів).

27. Управління операційним ризиком фінансової компанії

228. Фінансова компанія оцінює операційний ризик з урахуванням його взаємозв'язку та впливу на інші ризики, що притаманні діяльності фінансової компанії.

229. Фінансова компанія забезпечує управління операційним ризиком, дотримуючись моделі трьох ліній:

1) перша лінія (підрозділи/працівники, задіяні у проведенні операцій з позичальниками) відповідає за виявлення та оцінювання операційного ризику, ужиття управлінських заходів та звітування щодо таких ризиків;

2) на другій лінії – головний ризик-менеджер/підрозділ з управління ризиками (за наявності) виконує такі функції, як:

вимірювання величини операційного ризику фінансової компанії;

консультування інших працівників фінансової компанії з питань управління операційним ризиком;

формування зведеної звітності про результати управління операційним ризиком;

контроль за виконанням заходів щодо уникнення, передавання та пом'якшення операційного ризику;

супровід та підтримка інформаційної системи управління ризиками, включаючи збір, накопичення і аналіз даних щодо внутрішніх подій операційного ризику, верифікації подій, унесених до бази, дослідження значних подій;

3) на третій лінії підрозділ внутрішнього аудиту здійснює оцінку ефективності системи управління операційним ризиком підрозділами/працівниками першої та другої ліній, включаючи оцінку ефективності системи внутрішнього контролю.

230. Фінансова компанія з метою виявлення та вимірювання операційного ризику має право використовувати такі інструменти:

1) аналіз результатів перевірок, здійснених підрозділом внутрішнього аудиту та зовнішнім аудитором;

2) створення та ведення реєстру внутрішніх подій операційного ризику в інформаційній системі управління ризиками та аналіз накопиченої в ній інформації.

Фінансова компанія вносить операційні події в інформаційну систему управління ризиками з урахуванням визначених фінансовою компанією критеріїв звітування.

231. Фінансова компанія має право використовувати такий додатковий інструмент, як реєстр зовнішніх подій операційного ризику та аналіз накопиченої в ньому інформації, та інші інструменти.

Інформація щодо зовнішніх подій операційного ризику вноситься до інформаційної системи головним ризик-менеджером/підрозділом управління ризиками на підставі інформації з відкритих джерел, спеціалізованих баз даних або в рамках обміну інформацією між фінансовими компаніями та має містити складові, аналогічні складовим реєстру внутрішніх подій операційного ризику інформаційної системи управління ризиками.

232. Фінансова компанія забезпечує своєчасне виявлення значних подій операційного ризику та невідкладне повідомлення про такі події головного ризик-менеджера/підрозділу з управління ризиками.

233. Головний ризик-менеджер/підрозділ з управління ризиками не пізніше наступного робочого дня з дня отримання ним повідомлення доводить до органів фінансової компанії інформацію про значну подію операційного

ризиків.

234. Головний ризик-менеджер/підрозділ з управління ризиками не пізніше наступного робочого дня після виявлення значного ризику інформує колегіальні органи фінансової компанії, комітет з управління ризиками (у разі його створення) про значне підвищення операційного ризику з метою прийняття своєчасних та адекватних управлінських рішень.

VI. Система управління ризиками інших надавачів фінансових послуг

28. Загальні вимоги до системи управління ризиками інших надавачів фінансових послуг

235. Надавачі фінансових послуг, що не зазначені у пункті 79 глави 16 розділу III, пункті 109 глави 21 розділу IV, пункті 178 глави 25 розділу V цього Положення, а також установи електронних грошей, оператори поштового зв'язку (далі – інші надавачі фінансових послуг) створюють комплексну, адекватну, ефективну систему управління ризиками, що адекватна їх розміру, групі суспільної важливості, враховує основні вимоги до організації системи управління ризиками, викладені у розділі II цього Положення та особливості, викладені у розділі VI цього Положення.

236. Інші надавачі фінансових послуг забезпечують вимірювання кредитного ризику та розрахунок резервів під кредитні операції головним ризик-менеджером/підрозділом управління ризиками.

237. Інші надавачі фінансових послуг мають право покладати на головного ризик-менеджера функції головного комплаєнс-менеджера, розробляти стрес-сценарії та проводити стрес-тестування ризиків, притаманних їх діяльності у порядку, передбаченому цим Положенням (у разі прийняття рішення про здійснення стрес-тестування).

29. Особливості побудови системи управління ризиками інших надавачів фінансових послуг

238. Інші надавачі фінансових послуг забезпечують здійснення комплексного вимірювання щонайменше таких притаманних їх діяльності суттєвих видів ризиків:

- 1) кредитного ризику;
- 2) операційного ризику.

239. Інші надавачі фінансових послуг можуть здійснювати вимірювання зазначених у пункті 238 глави 29 розділу VI цього Положення та інших видів

ризиків, на які вони наражаються під час своєї діяльності, що за їх судженням є суттєвими, ґрунтуючись на вимогах до побудови систем управління ризиками, встановлених у розділі V цього Положення.

VII. Особливості побудови системи управління ризиками в небанківських фінансових групах

240. Відповідальна особа небанківської фінансової групи, з дотриманням вимог нормативно-правового акту Національного банку з питань регулювання діяльності небанківських фінансових груп, запроваджує систему управління ризиками небанківської фінансової групи, яка відповідатиме вимогам цього Положення і забезпечуватиме:

- 1) моніторинг і контроль ризиків в групі;
- 2) чіткий розподіл функцій, обов'язків та повноважень з управління ризиками в небанківській фінансовій групі;
- 3) дотримання учасниками групи вимог цього Положення;
- 4) розробку та прийняття внутрішньогрупових документів щодо управління ризиками;

5) інтегрований процес виявлення, вимірювання, контролю, моніторингу, звітування та пом'якшення всіх суттєвих ризиків учасників небанківської фінансової групи з урахуванням вимог, установлених Національним банком, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку щодо управління ризиками в таких учасниках небанківської фінансової групи на індивідуальній основі.

Відповідальність за ефективність системи управління ризиками в небанківській фінансовій групі несуть керівники/органи управління відповідальної особи небанківської фінансової групи.

241. Відповідальна особа небанківської фінансової групи забезпечує виконання вимог цього Положення щодо побудови комплексної, адекватної, ефективної системи управління ризиками небанківської фінансової групи, що враховує основні вимоги до організації системи управління ризиками учасників небанківської фінансової групи на індивідуальній основі, викладені у розділах II, III, V та VI цього Положення та забезпечує моніторинг і контроль ризиків, на які наражаються надавачі фінансових послуг внаслідок участі в групі.

Додаток 1
до Положення про організацію
системи управління ризиками в
надавачах фінансових послуг та
небанківських фінансових групах
(підпункт 1 пункту 24 глави 5
розділу II)

Перелік питань, що мають бути відображені у внутрішньому документі з
питань управління ризиками

Таблиця

№ з/п	Питання
1	2
1.	Організаційна структура системи управління ризиками
2.	Профіль ризиків
3.	Стратегія управління ризиками
4.	Підходи до фінансового забезпечення (бюджет/розмір винагороди) головного ризик-менеджера, головного комплаєнс-менеджера, підрозділів із управління ризиками, комплаєнс
5.	Кредитна політика
6.	Політики управління ризиками
7.	Процедура ескалації порушень лімітів ризиків
8.	Порядок, зміст та періодичність надання звітів суб'єктам системи управління ризиками
9.	Внутрішні документи щодо верифікації вартості майна

Пояснення до застосування

1. Документи з питань, наведених у рядках 5 і 9 Таблиці, підлягають розробці, затвердженню і впровадженню відповідно до норм цього Положення, кредитними спілками, іншими надавачами фінансових послуг, які надають кошти у позику, компаніями з надання гарантій, платіжними установами, які надають послуги на умовах кредиту.

Додаток 2
до Положення про організацію системи управління ризиками в надавачах фінансових послуг та небанківських фінансових групах (пункт 49 глави 11 розділу II)

Профіль ризиків

Таблиця

№ з/п	Вид ризику	Фактори ризику	Імовірність настання	Величина ризику/ Рівень	Заходи пом'якшення ризику	Залишковий ризик
1	2	3	4	5	6	7
1.	Кредитний ризик					
2.	Андеррайтинговий ризик					
3.	Операційний ризик					
4.	Ринковий ризик					
5.	Ризик ліквідності					
...						
n	Разом	x	x		x	
	Сукупний рівень ризик-апетиту	x	x		x	x

Пояснення до заповнення Таблиці

1. При заповненні колонки 3 Таблиці зазначаються основні фактори ризику за кожним із видом ризиків - обставини, що спричиняють/можуть передувати виникненню ризику, певна загроза або вразливість, яка існує в діяльності надавача фінансових послуг.

2. При заповненні колонки 4 Таблиці імовірність настання подій, що можуть призвести/призведуть до втрат або недоотримання доходу (події ризику), визначається як одна з категорій:

- 1) низька/мала (0%-20%);
- 2) середня (20%-40%);
- 3) висока (40%-70%);
- 4) критична (70%-100%)

3. При заповненні колонки 5 Таблиці зазначається кількісна оцінка ризику в млн грн або якісна оцінка, як одна з категорій:

- 1) прийнятний рівень;
- 2) допустимий рівень;
- 3) високий рівень;
- 4) критичний рівень.

4. При заповненні колонки 6 Таблиці зазначаються основні заходи, що вживаються надавачем фінансових послуг для пом'якшення ризиків, зменшення їх негативного впливу, запобігання їх виникненню.

5. При визначенні залишкового ризику, який наводиться у колонці 7 Таблиці, надається кількісна оцінка ризику в млн грн або його якісна оцінка з використанням категорій оцінки, що наведені у поясненні до заповнення колонки 5 Таблиці, але після вжиття заходів з пом'якшення ризику.

6. В описовій частині, що додається до Таблиці, зазначаються підходи та перелік припущень, що були використані під час визначення ризик-апетиту, внутрішні та зовнішні фактори ризику та обмеження, що впливають на прийняття ризиків надавачем фінансових послуг.

Також можуть бути наведені заходи, що планує вжити надавач фінансових послуг для пом'якшення впливу (мінімізації) ризиків.